ПРАЛЕТАРЫІ ЎСІХ КРАІН, ЯДНАЙЦЕСЯ!

Літаратура і мастацтва

ОРГАН МІНІСТЭРСТВА КУЛЬТУРЫ І ПРАЎЛЕННЯ САЮЗА ПІСЬМЕННІКАЎ БССР

№ 80 (1717) | Пятніца, 5 кастрычніка 1962 года | Цана 4 кап.

У ПРАГРАМЕ СЕМІНАРА ЭСТЭТЫКА

1 кастрычніка пачаліся заняткі ў сістэме партыйнай асветы. Камуністы і беспартыйныя будуць вывучаць тэорыю марксізма-ленінізма, тэарэтычныя праблемы камуністычнага будаўніцтва, якія пастаўлены XXII з'ездам нашай роднай партыі.

Адбыўся першы занятак і ў пісьменніцкай арганізацыі рэспублікі. Тут працуе семінар па вывучэнню марксісцка-ленінскай эстэтыкі. Кіраўнік семінара лектар В. Захараў зрабіў уступнае слова да вучэбнага курса.

— Як будзе арганізавана вучоба пісьменнікаў у гэтым годзе? — з такім пытаннем звярнуўся наш карэспандэнт да сакратара партыйнай арганізацыі Саюза пісьменнікаў БССР тав. І. Грамовіча. Ён паведаміў:

— У гэтым навучальным годзе будуць вывучацца такія тэмы: эстэтычнае асваенне рэчаіснасці. Мастацтва як асаблівая форма пазнання свету. Грамадская роля мастацтва. Гістарычныя заканамернасці развіцця мастацтва і паходжанне мастацтва. Класавасць, партыйнасць і народнасць мастацтва. Класікі марксізма-ленінізма аб эстэтыцы і інш.

Зразумела, што вывучэнне марксісцка-ленінскай эстэтыкі будзе звязвацца з пытаннямі дзяржаўнага і культурнага будаўніцтва, з надзённымі задачамі развіцця савецкай літаратуры і мастацтва.

У мэтах найбольш лепшага засваення вывучаемых пытанняў, павышэння творчай актыўнасці і азнаямлення з сумежнымі відамі мастацтва намечаны і такія мерапрыемствы, як наведванне Мастацкага музея, майстэрняў скульптараў, мастакоў, абмеркаванне новых кінафільмаў, спектакляў і канцэртаў, складзеных з твораў беларускіх кампазітараў. Заняткі ў сістэме партыйнай асветы памогуць беларускім пісьменнікам у стварэнні новых, высокамастацкіх твораў пра нашага сучасніка — будаўніка камунізма.

Сёння артыкулам І. Белагорцава «Прыгажосць і мэтазгоднасць» наша газета пачынае шырокую гаворку аб актуальных праблемах сучаснай беларускай архітэктуры, аб планіроўцы і забудове, знешнім абліччы гарадоў рэспублікі.

Рэдакцыя запрашае нашых архітэктараў, а таксама пісьменнікаў, мастакоў, журналістаў, прадстаўнікоў усёй грамадскасці выказацца па закранутых пытаннях на старонках газеты «Літаратура і мастацтва».

ПРЫГАЖОСЦЬ І МЭТАЗГОДНАСЦЬ

Ігар БЕЛАГОРЦАЎ, кандыдат архітэктуры

НА СТАРОНКАХ рэспубліканскіх газет рэгулярна з'яўляюцца артыкулы, прысвечаныя праблемам сучаснага беларускага мастацтва — жывапісу і скульптуры, музыкі і тэатра. Пытанні, закранутыя ў гэтых артыкулах, з'яўляюцца часта прадметам абмеркавання шырокіх колаў чытачоў.

На жаль, праблемы сучаснай беларускай архітэктуры ў нашай прэсе амаль не закранаюцца, хоць архітэктура таксама адыгрывае актыўную ролю ў фарміраванні духоўнага свету новага чалавека. З'яўляючыся галіной інжынернай дзейнасці, яна валодае ўласцівасцямі прыгожага, архітэктура набліжаецца да пластычнага мастацтва і ў немалой ступені падуладна законам, якія дзейнічаюць у сферы мастацтва. Прыгажосць, уласцівая будаўнічым матэрыялам і канструкцыям, якімі карыстаецца архітэктар, можа быць развіта да высокай мастацкай дасканаласці. Прыклад гэтага — шматлікія архітэктурныя помнікі, якія не страцілі свайго эстэтычнага значэння і да сённяшняга дня.

Нашы сучасныя архітэктурныя збудаванні таксама павінны быць не толькі дасканалымі, з тэхнічнага і ўтылітарнага пункту гледжання, але і прыгожымі, па-мастацку паўнацэннымі. Сучасны падыход да вырашэння гэтай задачы зводзіцца, перш за ўсё, да таго, каб знешняе і ўнутранае архітэктурнае аблічча будынка заўсёды адпавядала функцыянальнаму прызначэнню і канструктыўнай сістэме. Неабходна, каб архітэктар сродкамі пластыкі выявіў гэтыя асаблівасці будынка, упісаў яго ў навакольнае асяроддзе, знайшоў яму месца ў агульнай планіроўцы. Прычым зрабіў усё гэта не ўжываючы бутафорыі, надуманых і неарганічных прыёмаў, што яшчэ мае, на жаль, месца ў нашай практыцы.

Паўнацэнная архітэктура павінна быць сучаснай, зразумелай савецкаму чалавеку, яна павінна задавальняць яго эстэтычныя густы і адначасова выхоўваць іх. Бо архітэктура — гэта штучна створанае матэрыяльнае асяроддзе, у якім праходзіць жыццё і дзейнасць чалавека. Яе ўвасабленнем з'яўляюцца гарады і мікрараёны, будынкі і збудаванні, фантаны, помнікі і г. д. І кожны твор архітэктуры, няхай гэта дом або плошча, не можа быць толькі ілюстрацыяй сучаснага жыцця. Ён — актыўны сродак арганізацыі працэсаў працы, быту і адпачынку чалавека.

Трэба глыбока ведаць жыццё, прадбачыць яго развіццё, каб ствараць збудаванні, якія б служылі на працягу доўгіх часоў. Не ўсім архітэктурным творам выпадае лёс не страціць з часам сваё значэнне. І калі сёння застаюцца гонарам беларускага зодчаства такія будынкі нашай сталіцы, як Дом урада, Дом афіцэраў (архітэктар І. Лангбард) або Дом ЦК КПБ (архітэктары А. Воінаў і В. Варaксін), хоць гэтыя будынкі пабудаваны першыя ў трыццатых гадах, а апошні — закончан неўзабаве пасля вайны, дык наўрад ці знойдуцца прыхільнікі архітэктуры ўнівермага (архітэктар Р. Гегарт) і многіх падобных будынкаў Мінска, накрытых густой дэкаратыўнай бутафорыяй, дэталі якой запазычаны з розных стыляў мінулага. Гэта ж датычыцца і Палаца культуры прафсаюзаў (архітэктар В. Яршоў), знешні выгляд якога імітуе антычны грэчаскі храм, а інтэр'ер паўтарае кампазіцыю і дэкор купецкага клуба.

Але якія б памылкі ні дапускалі асобныя архітэктары, дасягненні беларускага зодчаства апошніх год, асабліва ў галіне вырашэння буйных горадабудаўнічых задач, бясспрэчны. Дастаткова праехаць па дзесяцікіламетроваму Ленінскаму праспекту Мінска, каб пераканацца ў гэтым. Для праспекта характэрна жывапіснае абыгрыванне прыроднага рэльефу, разнастайнасць форм забудовы. І асабліва выразныя такія панарамы, як даліна ракі Свіслач — гэта адна з найпрыгажэйшых мясцін Мінска, дзе архітэктура зліваецца з прыродай, ствараючы цікавы гарадскі пейзаж. Дзякуючы ўдалым суадносінам шырыні вуліцы і забудовы, цэнтральная частка праспекта ў нейкай меры нагадвае Неўскі праспект Ленінграда, які да гэтага часу служыць узорам горадабудаўніцтва.

У забудове Мінска і іншых гарадоў рэспублікі ёсць яшчэ нямала нявырашаных праблем, і яны павінны быць прадметам шырокага абмеркавання, у тым ліку і ў друку. У Беларусі пакуль няма спецыяльнага друкаванага органа архітэктараў і будаўнікоў. Размовы аб стварэнні часопіса, праўда, вядуцца даўно, але бясплённа. Аднак з-за гэтага творчая і практычная дзейнасць архітэктараў не павінна заставацца па-за ўвагай грамадскасці, па-за крытыкай. І тэарэтычныя і практычныя праблемы зодчаства хвалююць усіх. Бо ад таго, што і як будуецца, у многім залежаць умовы жыцця працоўных. Мы хочам жыць у прыгожых, добрых дамах, хочам, каб нашы гарады і вёскі мелі сучасны выгляд, адпавядалі сённяшнім запатрабаванням і маглі б служыць нашым дзецям і ўнукам. Хочам, нарэшце, каб народныя сродкі, якія адпускаюцца на будаўніцтва, трацiліся разумна, рацыянальна, каб не паўтараўся горкі вопыт выдаткавання чалавечай энергіі і сродкаў на ўсялякія лішкі, неабавязковыя пабудовы.

Аб некаторых аб'ектах, якія праектуюцца і будуюцца сёння, мне б хацелася пагаварыць у гэтым артыкуле.

У АПОШНІ ЧАС у нашай архітэктурнай практыцы намеціўся бясспрэчны прагрэс. Вельмі ўдалая ў гэтым сэнсе, напрыклад, архітэктура новага корпуса Інстытута фізікі на тэрыторыі Акадэміі навук БССР. Правільна знойдзены рытм аконных праёмаў, ярка выражаная фактура аддзелачных матэрыялаў, агульнае ўдалае кампазіцыйнае вырашэнне ствараюць эмацыянальную ўзвышанасць, мажорнасць архітэктуры пры добрай строгасці, што адпавядае эстэтычнаму густу нашага часу. Цікавыя праекты новых магістралей сталіцы— рэканструяванай вуліцы Маякоўскага і Магілёўскай шашы. Яны сведчаць аб творчым росце архітэктараў. Асабліва прывабныя праектныя прапановы аб Паркавай магістралі, якая злучыць плошчу Свабоды з Заслаўскай шашою. Будынкі, запраектаваныя для гэтай магістралі, вырашаюцца ў ярка выражаных сучасных формах. Маецца на мэце выкарыстанне тут новых будаўнічых матэрыялаў: пластычных мас, шкла, алюмінію. Распрацоўваюцца новыя прагрэсіўныя канструкцыі. Ва ўсіх гэтых аб'ектах будзе знойдзена цесная повязь утылітарнага і эстэтычнага. Адным з найцікавейшых архітэктурных будынкаў у пачатку магістралі на месцы цяперашняга аблваенкама будзе Дом мастацтва, распрацаваны ў інстытуце Белпрампраект пад аўтарскім кіраўніцтвам Н. Шпігельмана і маладога архітэктара Л. Міцкевіча.

Можна назваць і нямала іншых цікавых работ апошніх год. Аднак у архітэктурнай практыцы Беларусі ёсць і прыклады з'яў, якія выклікаюць трывогу. Зусім нядаўна быў пабудаваны галоўны вучэбны корпус Беларускага дзяржаўнага універсітэта. Яго архітэктура перагукаецца ў чымсьці з Домам урада. Але прапорцыі фасадных дэталяў ажыццёўлены настолькі вяла, а сетка аконных праёмаў нанесена так механічна і нецікава, што будынак страціў выразнасць. Асабліва прыкра, што настолькі ж невыразна вырашан заходні выступ будынка, які замыкае перспектыву з цэнтральнай часткі Ленінскага праспекта. А ў гэтым месцы патрабавалася б абцякаемая форма корпуса, якая раскрыла б прасторавую перспектыву праспекта, або высокая вежавая пабудова, якая здолела б акцэнтаваць уезд з праспекта на плошчу. Праўда, па новых задумах, гэты акцэнт павінен будзе ўзяць на сябе высокі будынак педагагічнага інстытута.

Лепш вырашаны на плошчы Дом гарсавета, які зараз будуецца. Яго буйны рытм і добрыя прапорцыі фасада звяжуць галоўны корпус універсітэта з астатнім комплексам архітэктурных збудаванняў плошчы, чым забяспечаць некаторае паляпшэнне прасторавай кампазіцыі. Бяда толькі ў тым, што наогул у забудове такога значнага аб'екта, як плошча Леніна, не адчуваецца закончанай, глыбока прадуманай архітэктурнай задумы, кампазіцыйнай цэльнасці. У свой час, калі будаваўся Дом урада, мелася на ўвазе, што плошча разгорнецца да Дома ўрада ад вакзала і тарэц яе будзе вянчаць гэты велічны будынак з помнікам. Па новаму праекту плошча разгарнулася ўздоўж праспекта. Гэта прывяло да таго, што асноўны будынак—Дом урада— апынуўся збоку, і яго кампазіцыя з архітэктурным застаецца самым велічным і значным. Такім чынам, аказалася парушанай кампазіцыя ўсяго ансамбля. Велізарная па сваіх размерах плошча гледзіцца недастаткова выразна.

Вось ужо колькі часу вядуцца дэбаты аб рэканструкцыі ўчастка па правы бок ад Дома ўрада. Што рабіць з касцёлам? Са старымі, але яшчэ моцнымі дамамі побач з ім? Ужо дауно праектуецца ў Белдзяржпраекце будынак панарамнага кінатэатра для Мінска. У стварэнне праекта ўкладзена велізарная

(Заканчэнне на 2-й стар.).

У Беларускім політэхнічным інстытуце ўжо некалькі год працуе калектыўная кароткахвалевая радыёстанцыя. Студэнты — члены самадзейнага клуба ДАСААФ інстытута ўстанавілі на ёй ужо звыш сямі тысяч радыёсувязей і заваявалі 16 дыпломаў.

Цяпер радыёаматары інстытута вядуць мантаж новай, больш магутнай прыёмна-перадаючай радыёапаратуры. За мантажом новага перадатчыка — студэнт 3-га курса радыётэхнічнага факультэта В. Шульпянкоў (злева) і студэнт 4 курса факультэта будаўніцтва камунальных збудаванняў А. Маннікаў.

Фота І. ЗМІТРОВІЧА, (БЕЛТА).

СВЯТА КНІГІ

Днямі ў гарадскім пасёлку Узда адбылося ўрачыстае адкрыццё народнай кніжнай крамы. На свята кнігі ў раённы Дом культуры сабралася шмат моладзі. Прыйшлі і больш старэйшыя жыхары, аматары і прыхільнікі мастацкага слова.

На свята кнігі прыехалі беларускія пісьменнікі і паэты Анатоль Астрэйка, Антон Бялевіч, Ілья Гурскі, Уладзімір Корбан, Адам Русак і Янка Скрыган.

З уступным словам выступіў загадчык аддзела прапаганды і агітацыі Уздзенскага райкома партыі тав. Яфіменка. Аб культурным будаўніцтве ў раёне расказаў сакратар райкома партыі тав. Касінскі.

Затым выступалі чытачы-актывісты, якія на ўсё жыццё пасябравалі з кнігай. Настаўнік-пенсіянер Іван Іванавіч Шаблюк і вучань восьмага класа Уздзенскай сярэдняй школы № 2 Сяргей Валадзько гаварылі аб сваёй гарачай любві да кнігі, аб тым, як літаратура ўвайшла ў іх жыццё, стала лепшым дарадчыкам, сябрам, выхавацелем.

Слова даецца гасцям — беларускім пісьменнікам. Яны расказваюць аб сваім жыцці, аб уражаннях ад паездак па краіне, чытаюць новыя творы.

Урывак з аўтабіяграфічнага твора прачытаў пісьменнік Янка Скрыган. Горача сустрэлі прысутныя новыя частушкі Анатоля Астрэйкі аб калгасным жыцці, а паэт Антон Бялевіч прачытаў верш «Дуброўка» і адну са сваіх апошніх балад. Апладысментамі былі сустрэты і новыя вершы Адама Русака і байкі Уладзіміра Корбана. А вучням асабліва спадабалася апавяданне Ул. Корбана «Сцізорык».

У час гэтай сустрэчы многія чытачы набылі сабе кнігі з аўтографамі беларускіх пісьменнікаў.

Першымі ж аказаліся «беспрацоўнымі» Ілья Гурскі і Анатоль Астрэйка: творы гэтых землякоў удзячныя уздзенцы расхапілі ў момант.

А вось Уладзіміру Корбану не пашанцавала: яго зборнікаў не аказалася сярод стосікаў кніг.

— Наша народная кніжная крама яшчэ толькі вучыцца хадзіць, — апраўдваецца загадчыца крамы супрацоўніца Уздзенскага райкома камсамола Ірына Семянчук. — Але я абяцаю, што мы зробім усё, каб як мага больш разыходзілася кніг.

Адначасова з продажам літаратуры са столікаў вядзецца продаж кніг і ў самой народнай краме, дзе сабрана шмат палітычнай, сельскагаспадарчай, мастацкай і іншай літаратуры.

Яшчэ адна народная кніжная крама ў рэспубліцы — працуе!

Д. СЛАЎКОВІЧ.

РАЗМОВА АБ ТЭЛЕРЭПАРТАЖЫ

Некалькі дзён, з 2 па 5 кастрычніка, на дзвярах аднаго з пакояў Мінскай тэлестудыі вісела часовая шыльдачка: «Семінар па тэлерэпартажу». Тут адбываўся семінар тэлежурналістаў Масквы, Ленінграда, Вільнюса, Рыгі, Таліна, Бранска, Пензы, Харкава, Адэсы, Запарожжа. У ім прымалі ўдзел прадстаўнікі ўсіх тэлестудый Беларусі — Мінскай, Віцебскай, Брэсцкай і Гомельскай.

Семінар праходзіў вельмі цікава і выліўся ў карысную плённую размову аб такім тэлевізійным жанры, як рэпартаж. Былі абмеркаваны даклады: «Праблемы і задачы тэлевізійнай інфармацыі» Ю. Фокіна (Масква), «Інтэрв'ю як жанр тэлебачання» Н. Аліферука (Ленінград), «Журналіст у кадры» Л. Залатарэўскага (Масква), «З вопыту правядзення рэпартажаў на прамысловую і навуковую тэматыкі» Л. Ларуціна (Мінск), «З вопыту тэлевізійнага каментатара» Э. Мешкуна (Рыга), «Роля рэжысёра ў правядзенні рэпартажу» С. Захарава (Масква).

Тэлежурналісты братніх рэспублік абмеркавалі рад рэпартажаў, падрыхтаваных іх мінскімі калегамі, прынялі ўдзел у перадачах.

ДА СЛАЎНАЙ ГАДАВІНЫ

Сярод работнікаў Гомельскага аблкнігагандлю ўсё шырэй разгортваецца сацыялістычнае спаборніцтва ў гонар 45-й гадавіны Вялікага Кастрычніка.

«Кнігу — кожнаму жыхару» — пад такім дэвізам працуе ў гэтыя дні калектыў філіяла кнігарні № 5. Старшы прадавец Зіна Пазнякова разам з прадаўцом Валяй Казубанавай падабралі кнігі да стэнда «Літаратура да 45-й гадавіны Вялікага Кастрычніка».

Калектыў філіяла з любоўю прапагандуе і распаўсюджвае кнігу. Прадаўцы В. Казубанава, І. Герчыкава, З. Пазнякова апрача асноўнай работы ў магазіне прадаюць кнігі са столікаў.

Р. МАРГОЛІН.

НАШЫ ІНТЭРВ'Ю
ПРА ШТО ЯШЧЭ НЕ РАСКАЗВАЛІ АФІШЫ

Звычайна па інтэрв'ю даводзіцца ехаць у гасцініцу ці ва ўстанову, або ў лепшым выпадку дадому да чалавека, з якім вам неабходна пагутарыць. Ён вас прымае. «Прыёмы» бываюць розныя — гледзячы які гаспадар. Але нават калі ён ветлівы і гаваркі, абодвум бакам не заўсёды ўдаецца трапіць у рэчышча шчырай, прыязнай размовы. Сам факт «прыёму» (пытанне — адказ) надае вашай сустрэчы нейкую афіцыйнасць і, напэўна, таму самае запаветнае, патаемнае ў планах і справах субяседніка застаецца звычайна па-за рамкамі інтэрв'ю.

У нас жа адбылося інакш. Ніякага інтэрв'ю, па сутнасці, не было. У рэдакцыйны пакой зайшоў наш знаёмы. Гэты знаёмы — новы галоўны рэжысёр Акадэмічнага тэатра імя Янкі Купалы, заслужаны дзеяч мастацтва БССР Юрый Барысавіч Шчарбакоў. Ішла размова аб прэм'еры «Клапа» ў Тэатры юнага гледача. «Матушцы Кураж» у Рускім тэатры імя Горкага, пра нашу газету і— наогул...

— Ці добра вы памятаеце «Кастуся Каліноўскага»Міровіча? — нібы між іншым звярнуўся да ўсіх Юрый Барысавіч. І пасля непрацяглай паўзы дадаў: — Шкада, сёння яна шмат у чым гучыць архаічна... Праўда? А ўзнавіць гэты вобраз было б вельмі варта! Тым больш, неўзабаве стагоддзе паўстання.

Ведаючы за Ю. Шчарбаковым плённую садружнасць з драматургамі ў час яго ранейшай работы ў Тэатры імя Якуба Коласа («Лявоніха» П. Данілава, «Навальніца будзе» А. Звонака, «Крыніцы», у якіх ён быў сааўтарам інсцэніроўкі), кожны з нас дзесьці адчуў, што, напэўна, пра «Каліноўскага» ён загаварыў нездарма. І, вядома, адразу ж пасыпаліся «падбадзёрванні»: а чаму б вам не прыкласці руку і г. д. А далей мы ўбачылі, што рэжысёр ужо прыкладае да гэтай тэмы... калі не руку, дык душу.

— Не, для сучаснага тэатра п'еса Міровіча будзе ілюстрацыйнай, наіўнай... Ёсць у мяне «вар'яцкая» думка. (Між іншым, амаль усе свае думкі, пакуль яны не адфармаваліся ў практычнае рэчышча, ён называе «вар'яцкімі»). А што, каб грымнуць відовішча ў цырку — да юбілею паўстання!.. З піратэхнікай, коннікамі. Бівуак каліноўцаў, баталіі...

Заўважыўшы ў вачах аднаго з нас недавер, ён з запалам даводзіў:

— Цырк! Гэта ж багацце магчымасцей: гэта ж не проста вадзяная пантаміма і дзесяць тысяч паўлітраў вадкасці.

І прыгадаўшы арэннага «Цара Эдзіпа» ў пастаноўцы Радлава, ён разважліва, з нейкім упартым роздумам зноў запярэчыў (цяпер ужо, напэўна, самому сабе):

— А што, калі паспрабаваць... У гэтым плане п'еса мае шмат адмысловага. А?

— Што вы там пішаце? — раптам спыніўся ён, заўважыўшы, як мой аловак дрыжыць у прыадчыненай скрыньцы стала. І засмяяўся: — Не ўздумайце толькі ў газету. Я ж папярэдзіў, што гэта пакуль трызненні.

У гэткім жа плане ішла размова пра тое, што вельмі цікава было б, напрыклад, паставіць на купалаўскай сцэне «Перад заходам сонца» з Барысам Платонавым у загалаўнай ролі. Ю. Шчарбакова вабіць таксама раман «Выкраданне агню» Г. Серабраковай. У яго нават былі ўжо дзелавыя размовы з Мікалаем Фігуроўскім, які згадзіўся перавесці гэты твор на мову тэатра.

— А «Бравы салдат Швейк»? Ён жа сам просіцца да нас, на сцэну. Уявіце: два Швейкі — Глебаў і Стома! Сам бог прымушае... Прабачце, не бог, — смяецца Юрый Барысавіч. — Гэта Андрэй Макаёнак падкінуў нам думку. Спадзяёмся, што з гэтага нешта будзе. Праўда, пакуль што ад Макаёнка мы чакаем іншага—у снежні ён абяцаў нам сваю новую сатырычную камедыю. А «Швейк» — у перспектыве...

Калі Юрый Барысавіч заўважыў, што аловак у шуфлядзе зноў рухаецца, ён назваў мяне несумленным чалавекам і катэгарычна прыгразіў, што з журналістамі ніколі па шчырасці размаўляць не будзе.

— Патрэбна інтэрв'ю? — перайшоў ён на зусім сухі тон.— Калі ласка. Працуем адразу над трыма п'есамі. Ніна Івантэр — «Першая старонка». П'еса пра нашых сучаснікаў, пра маладых. Вострая па праблематыцы: мараль, чысціня чалавечых узаемаадносін, грамадзянскі пафас у пераадоленні рэштак культу. Другі твор — Віктара Розава «Перад вячэрай». Камедыя ў звычайнай розаўскай псіхалагічнай манеры.

Напэўна, шукаючы, што ж адрознівае гэтую п'есу ад папярэдніх твораў драматурга, Юрый Барысавіч на хвілінку спыніўся і раптам з запалам усклікнуў:

— Такога не дазваляў сабе нават Шэкспір! Уяўляеце — у героя дзве з палавінай старонкі друкаванага тэксту прызнання ў каханні, а потым ён траціць прытомнасць!..

І — пасля паўзы:

— Вострая, па-мудраму злосная, мужная п'еса.

Трэцім творам, над якім працуе тэатр, аказалася меладрама вядомага польскага драматурга Пятра Хайноўскага «Рухомыя пяскі».

— Так, меладрама, — гаворыць Юрый Барысавіч, адчуваючы нашу непрыязнасць да гэтага жанра. — Аднак штосьці блізкае да «Пані Дульскай» або «Беспасажніцы», «Дзяцей Ванюшына» і «Апошніх»...

У тоне Юрыя Барысавіча чуваць, што нічога ганебнага няма для «Беспасажніцы» і «Апошніх» у гэтым суседстве— побач з «чыстымі» меладрамамі, да якіх, напэўна, ён далучае і «Рухомыя пяскі». І, пацвярджаючы гэта, ён падкрэслівае:

— Тэма мяшчанства, улады грошай. У гэтым плане рэжысёр Л. Рахленка хоча завастрыць, «прэпарыраваць» яе праблематыку.

Далей у ход ідзе карабок ад запалак. Тройчы ўдарыўшы ім па стале, нібыта расстаўляючы трохфігурную кампазіцыю, наш субяседнік з задавальненнем тлумачыць:

— Трэлель (вытворнае ад часта ўжываемага ў тэатры слова «паралель»)! Адразу ў рабоце тры п'есы. Выканаўцы забяспечаны на ўсе ролі і амаль усе артысты маюць цікавую работу.

Зразумелае задавальненне! Такога ў акадэмічным тэатры даўно не бывала.

Зазначыўшы, што ў спектаклі «Перад вячэрай» дзве ролі будуць выконваць студэнты трэцяга курса Тэатральна-мастацкага інстытута, галоўны рэжысёр перайшоў да перспектыў творчага папаўнення калектыву. Размовы аб стварэнні новай студыі пры тэатры ён лічыць немэтазгоднымі. Навошта яна, калі пад бокам вну? Туды перш за ўсё трэба скіроўваць увагу. Бо сучасны акцёр без вышэйшай адукацыі — гэта анахранізм. Тэатр мяркуе праз два гады прыняць да сябе ўвесь сёлетні трэці курс. Там цікавая моладзь са шматабяцаючымі перспектывамі. Майстры купалаўскай сцэны будуць прымаць удзел у падрыхтоўцы дыпломных студэнцкіх спектакляў. З самага пачатку сезона ўстанаўліваецца актыўная вытворчая практыка выхаванцаў курса на сцэне тэатра (не проста масоўкі!).

— Што яшчэ, акрамя названых трох п'ес, мы ўбачым у гэтым сезоне ў вашым тэатры?

— Наступнай пасля іх прэм'ерай будзе п'еса Леаніда Зорына «Сябры і час». Гэта складаны твор, прасякнуты філасофскім роздумам пра лёс пакаленняў — ад трыццатых гадоў да нашых дзён...

Далей Ю. Б. Шчарбакоў называе сучасную французскую п'есу Жоржа Кантэна «Футбол» (яна атрымала высокую ацэнку на старонках «Юманітэ») — аб пранікненні нэафашызму ў асяроддзе амерыканскага студэнцтва.

У 1963 годзе тэатр абавязкова будзе працаваць над адной з трагедый Шэкспіра (якой — дакладна не вызначана). Ёсць пэўныя спадзяванні на новыя творы, якія пішуць Аркадзь Маўзон і Пятро Васілеўскі.

І яшчэ Юрый Барысавіч паведаміў нам вельмі прыемную навіну: у снежні—студзені мы зноў убачым (а хто не бачыў — такіх шмат — убачаць упершыню) спектакль «Жывы труп» з народным артыстам СССР Барысам Віктаравічам Платонавым у галоўнай ролі.

Развітваючыся, Юрый Барысавіч яшчэ раз напомніў:

— Пра трызненні не ўздумайце пісаць. Забараняю!

Мы разумеем яго. І разам з тым... Шкада іх выкрэсліваць. Гэта ж цудоўна, што людзі «трызняць» мастацтвам, што яны перапоўнены марамі, задумамі.

Георгій КОЛАС.

ПАФАС ВЕРЫ, ГНЕЎ АДМАЎЛЕННЯ

«Клоп» Ул. Маякоўскага на сцэне Тэатра юнага гледача

— Як мне самому падабаецца мая п'еса? Яна мне будзе падабацца, калі яна не будзе падабацца абывацелю. Так гаварыў Ул. Маякоўскі пра «Клапа». Кожны паказ, кожная прэм'ера гэтага твора — гэта спрэчка, дыскусія, часам мірная, а часам і скандальная. П'еса з першага з'яўлення на сцэне не ведала раўнадушнай глядзельнай залы, не ведала канапічных рашэнняў. І ўключалі яе ў свой рэпертуар звычайна толькі тыя тэатры, творчым дэвізам якіх з'яўляюцца смелыя пошукі.

Вельмі радасна, што менавіта самы малады тэатр рэспублікі — Беларускі тэатр юнага гледача — узяўся за ўвасабленне «Клапа», узяўся горача, творча. У гэтым выбары — разуменне вялікай выхаваўчай сілы тэатра наогул і п'есы «Клоп» у прыватнасці. У гэтым — сапраўдныя клопаты пра моладзь, бо запал, з якім Маякоўскі выкрываў абывацельшчыну, мяшчанскую ідэалогію, быў выкліканы ўсведамленнем таго, што яны пагражаюць у першую чаргу моладзі — самай дарагой для паэта частцы грамадства.

Рэжысёр пастаноўкі Б. Дакутовіч разумее, што «пачварна-хвастатыя выкаэні» ў асобе Прысыпкіна, Баяна, «арцелі Рэнесанс» [illegible] на рашучы перамантаж часу ў п'есе, і пераносіць яе першае дзеянне ў мінулы час, пачынаючы спектакль дыялогам двух механікаў з другой палавіны п'есы. Яны ставяць перад сённяшнімі гледачамі на галасаванне пытанне: а ці варта «ажыўляць» на час бацылу, мікроб мяшчанства для таго, каб у «павелічальнае шкло» тэатра ўбачыць шкоду мяшчанства ва ўсіх яго праявах яшчэ і цяпер. Пераносячы будучыню п'есы ў нашы дні, рэжысёр робіць гледача сучаснікам той будучыні, пра якую марыў Маякоўскі. Сапраўды, год 1972, які вызначае другую палавіну п'есы, сёння, гэта ўжо амаль, што наш час. Ён блізкі не толькі таму, што нас ад яго аддзяляе ўсяго адно дзесяцігоддзе. Ён блізкі, бо многае, пра што марыў Маякоўскі, што было на дзіва смелай феерыяй, стала сёння яваю. У гэтым перамяшчэнні часу ёсць, на наш погляд, ключ да правільнага, сённяшняга прачытання п'есы. Дзякуючы яму дасягаецца тое, без чаго аўтар не ўяўляў сучаснага тэатра — цесны кантакт сцэны з гледачом, калі глядач робіцца нібы саўдзельнікам усяго, што адбываецца на яе падмостках.

Першая карціна п'есы вырашана ў форме старой кінематаграфічнай стужкі. Адступаючы ад рэмаркі, у якой Маякоўскі прапануе, каб «прыватнікі-латошнікі» расхаджвалі па ўсім тэатры (некаторыя рэжысёры лічаць гэты прыём надзвычай наватарскім і абсалютна сучасным, але, відаць, яны забыліся, што Маякоўскі прапаноўваў гэта сорак гадоў назад), пастаноўшчык і мастак знаходзяць цікавы прыём — паказваюць калейдаскоп фігур, што ў віры НЭП'а імчацца па сцэне ў імклівым кінематаграфічным рытме. Тут упершыню ў спектаклі ўзнікае ўдала знойдзены вобраз тэатра-арэны — відовішчная яркасць, рытмы мяшчанскага чаду, што падхопліваюць галоўнага «героя» Прысыпкіна, які «з трэскам адрываецца» ад свайго класа.

Тэмпераментна, сакавітымі, яркімі фарбамі малюе свайго Прысыпкіна артыст П. Дубашынскі. Фанабэрыя і хамства, невуцтва і грубасць паўстаюць перад намі ўзбуйнена, нават манументальна. Аднак ці толькі ў гэтым уся сутнасць вобраза? Яго парадаксальную пачварнасць Маякоўскі бачыў менавіта ў тым, што Прысыпкін — былы рабочы, чалавек з мазолістымі рукамі зараз вось, на нашых вачах адрываецца ад свайго класа. І вось якраз таго, што засталося ў ім ад рабочага чалавека, што вытручвае з сябе Прысыпкін з дапамогаю нахабнага, беспрынцыпнага прыстасаванца Баяна, з дапамогаю ваяўнічага мяшчанства, — гэтага акцёр не раскрывае, пазбаўляючы тым самым вобраз шматпланавасці і глыбіні.

... Маладзёжны інтэрнат дваццатых гадоў. Атмасфера працы, гарачых спрэчак, неўладкаванасці быту, аптымістычнага ўспрыняцця жыцця. Такая другая карціна спектакля. Скупымі, лаканічнымі сродкамі ўзнаўляюць усё гэта на сцэне рэжысёр, артысты і мастак. Як кантраст гэтаму — мікроб мяшчанства — Алег Баян са сваім перапелым вучнем-ёлапнем, што пранікае і сюды, у здаровае рабочае асяроддзе. І, нарэшце, выдатна вырашаная ў фінале карціны сцэна самазабойства Зоі Бярозкінай. У гэтым эпізодзе дасягнута сапраўднае адзінства бачання драматургічнага матэрыялу рэжысёрам і мастаком. Можна смела сказаць, што работа таленавітага маладога мастака А. Тарасава ў спектаклі калектыву Тэатра юнага гледача — сапраўднае творчае сааўтарства.

...«Чырвонае вяселле». Сама назва эпізода — апалогія прыстасавання. «Чырвоная» вяндліна, «чырвонагаловыя» бутэлькі, «чырвоная нявеста» (сапрэла!). Гэта вызначэнні Маякоўскага. Яны — у п'есе. А на сцэне?.. Адкрываецца заслона трэцяй карціны: чырвоныя плюшавыя драпіроўкі, чырвоныя галіфэ госця, які выступае на вяселлі ў ролі «правадыра таварыша Ласальчанкі», чырвоныя банты на пацканах пасаджоных бацькі і маці. І ўсё гэта — па-сапраўднаму смела, востра, сатырычна, даведзена да гратэску і разам з тым праўдзіва.

Вяселле — найбольш цікавая і яркая карціна ў спектаклі. Вясельнае шэсце ўрачыста застыла па дарозе да сталоў, што ломяцца ад «жратвы». У некаторых гасцей ад чакання, ад суму па першай чарцы падкошваюцца ногі. Зірнуўшы на чараду гэтых выкапняў, дзе кожны — тып, кожны — яркая індывідуальнасць, гледачы дружна апладзіруюць.

Час за стол. Але няма «чырвонага» прадстаўніка (былога вясельнага «генерала»). І госці пакутуюць у чаканні. А П'ер Скрыпкін, які адарваўся ўжо ад свайго класа, хоча захаваць «чырвоную» прыстойнасць і не дазваляе пачынаць абжорна-гарэлачны абрад без прадстаўніка «грамадскасці».

Так яны і стаяць. Паяўляюцца доўгачаканыя чырвоныя галіфэ, зачытваюць «ад імя» і «па даручэнню» адрас, і мяшчанская грамада, змятаючы на сваім шляху адзін аднаго, рынулася да вясельнага стала. Рэжысёр будуе ўсю сцэну вячэры адкрыта франтальна. Спачатку яна здаецца нават празмерна статычнай. Але гэта толькі спачатку. Госці п'юць, сварацца, спяваюць, танцуюць, ужо амаль ніхто не слухае падрабязных разглагольстванняў п'янага Баяна. Дзесьці падазрона пішчыць манументальная, пераспелая нявеста Эльзевіра Рэнесанс, хтосьці з дапамогаю відэльца робіць камусьці халодную завіўку, над нейчай галавою пагражальна ўзлятае гітара... Над галовамі ўсіх гасцей узлятае раяль... Няма куды дзяваць п'яную сілу...

Здзеклівая фантасмагарычнасць гэтай сцэны вынікае з характару самой п'есы, з бязлітаснасці, з якой сам Маякоўскі ахрысціў гэты кангламерат мяшчанства прозвішчам «Рэнесанс». Рэжысёр будуе прасторавы вобраз карціны, яе глыбіннасць і рытмы, свабодна, вынаходліва выкарыстоўваючы выдатныя магчымасці дэкарацыі. Кожны акцёр у гэтай сцэне паводзіць сябе так, нібы ён з'яўляецца чулым інструментам вялікага, добра зладжанага аркестра. Гэта — не статысты, а персанажы, кожны са сваёй выразнай і паслядоўнай лініяй паводзін: шафер (арт. Вараб'ёў), які ўважліва слухае за сталом усе размовы, другі шафер (арт. Пятроў), хатняя работніца (арт. Паўлоўская), адзін маўклівы праход якой з'яўляецца цэлай «анкетай» жыцця, і, нарэшце, Алег Баян, ролю якога лёгка, прывабна выконвае засл. арт. БССР В. Говар-Бандарэнка. Хацелася б толькі параіць гэтаму акцёру знайсці больш дакладнае стаўленне да Прысыпкіна. Ён, па Маякоўскаму, у падтэксце сваім, злосна-бязлітасны і разам з тым агідна-ліслівы ў адносінах да Прысыпкіна.

Сцэну вяселля вянчае выдатная інтэрмедыя — выхад пажарных. Тут шмат гумару, гарэзлівасці. Гэтая сцэна нібы ставіць кропку, падагульняе вырашэнне першай палавіны спектакля.

Антракт... Тэатральнасць і яркасць першай часткі феерычнай камедыі, яе гарэзлівасць перадаюцца гледачу. Ён удзячны тэатру і з нецярплівасцю чакае другой часткі. Але...

Вось перад намі зноў простая і святочная белая заслона. Зноў перад намі «сучаснае будучае». Але адбываецца дзіўная рэч: адчуванне такое, нібыта рэжысёр астыў да п'есы, нібыта яна стала яму менш падабацца. Спектакль працягваецца ў нейкім іншым, не «маякоўскім» рытме, у іншай якасці. Феерычны калейдаскоп падзей, што з такой нястрымнай фантазіяй разгортваецца ў п'есе, выглядае на сцэне спакойным, будзённым выкладаннем фактаў. Між тым, мы чакалі, што менавіта ў гэтай частцы рэжысёр, выкарыстоўваючы ўсе невычэрпныя магчымасці тэатра, з поўным давер'ем да яго ўмоўнасці, выдумкі, давядзе феерыю Маякоўскага да святочнага апагею.

Маякоўскі папярэджваў пастаноўшчыкаў п'есы: «Асноўная цяжкасць — гэта перакласці факты на тэатральную мову дзеяння і займальнасці». На жаль, творчы калектыў тэатра ў працы над другой палавінай спектакля нібыта забыў пра гэтыя словы аўтара.

У 1936 годзе рэжысёр Ус. Мейерхольд, працуючы над новай рэдакцыяй спектакля «Клоп», які павінен быў быць адноўлены ў тэатры яго імя, самакрытычна аналізаваў недахопы сваёй папярэдняй пастаноўкі: «Калі ў 1928 годзе контуры будучыні не адчуваліся яшчэ ва ўсёй сваёй канкрэтнасці, дык цяпер, калі ўжо адлічаны дзве пяцігодкі, калі жыццё абагнала самыя смелыя мары, тэатр атрымлівае ўсе магчымасці для максімальнай сцэнічнай канкрэтызацыі той абстаноўкі «будучыні», якая яшчэ больш адцяняе нікчэмнасць «клапоў» - Прысыпкіных. Тэатр ставіць сабе задачай — паказаць фантастычную будучыню ў сённяшнім дні, напоўніць змест сцэн будучыні паказам дасягненняў СССР і ў першую чаргу паказам новых людзей».

Савецкі чалавек перамог космас. Існуе як праобраз «федэрацыі зямлі», вялікая федэрацыя сацыялістычных краін... Людзі ўжо назіралі з зямлі за жыццём у космасе сваіх «нябесных братоў»... Шкада, што тэатр не ўзяў на ўзбраенне грандыёзнасць усіх гэтых новых падзей для вырашэння п'есы Уладзіміра Маякоўскага. Можна кінуць папрок і акцёрскаму ансамблю, які другую палавіну п'есы, асабліва яе фінал, іграе няўважліва, без таго сапраўды творчага запалу і захаплення, што вабяць у першай палавіне спектакля. У роўнай ступені можна не згадзіцца з вырашэннем мастаком касцюмаў у другой палавіне спектакля. Наўрад ці сатын-ліберці з'яўляецца найбольш цікавай фактурай для адзення будучыні? Гэта ж датычыць уніфікаваных касцюмаў.

Усё сказанае пра другую частку спектакля не перакрэслівае нашага пачуцця ўдзячнасці да маладога калектыву, да яго новага кіраўніка—галоўнага рэжысёра Б. Дакутовіча і мастака А. Тарасава за іх сапраўдную творчую смеласць, за тое, што яны далі магчымасць моладзі Мінска сустрэцца з лепшай сатырычнай п'есай першай палавіны XX-га стагоддзя.

Т. ПРАЎДЗІЎЦАВА.

Сцэна са спектакля «Клоп» у пастаноўцы Тэатра юнага гледача. Прысыпкін (злева)—артыст П. Дубашынскі, Баян—Ул. Говар-Бандарэнка.

Фота Ул. КРУКА.

(Заканчэнне. Пачатак на 1-й стар.).

ПРЫГАЖОСЦЬ І МЭТАЗГОДНАСЦЬ

праца, і апошнія варыянты з'яўляюцца бясспрэчна цікавымі.

Дзе ж будзе ставіцца гэты будынак? Спачатку меркавалі, што ў парку імя Янкі Купалы на беразе Свіслачы. Затым — у парку імя Горкага, на месцы старога цырка. Пазней—на Цэнтральнай плошчы. Зараз спыніліся на рашэнні паставіць яго на плошчы імя Леніна побач з Домам урада на месцы цяперашняга касцёла. Касцёл такім чынам давядзецца знесці. Рашэнне гэта выклікае многа спрэчак.

На велізарнай плошчы, дзе размешчаны ў асноўным установы—Дом урада і Гарсавет, два інстытуты і Універсітэт —жыццё ў асноўным працякае да 5 — 6 гадзін вечара. У астатняй жа палове дня калі канчаюць работу гэтыя ўстановы, тут становіцца пуста. Здавалася б, усё за тое, каб паставіць на плошчы такую вялікую відовішчную ўстанову, як кінатэатр амаль на 3 тысячы месц. Але ставіць яго на месцы касцёла, на нашу думку, наўрад ці мэтазгодна. Па-першае, гэта не вельмі ўдалае месца. Тут цесна, няма магчымасці арганізаваць дастатковы курданер, дзе магла б размясціцца вялікая колькасць людзей у прамежках паміж сеансамі (бо тэатр можна ставіць толькі на адной лініі з Домам урада). Па-другое, давядзецца зносіць касцёл, а яго проста шкада. Касцёл гэты не стары, на яго не распаўсюджваецца закон аб ахове помнікаў старажытнасці. Тым не менш гэта даволі своеасаблівы будынак, вельмі выразны па архітэктуры, контурах, колеру, кладцы. Ён добра глядзіцца побач з Домам урада, падкрэсліваючы яго веліч і сучасны выгляд. Ды і наогул касцёл з'яўляецца своеасаблівай дэкаратыўнай — каляровай і сілуэтнай—адзнакай у забудове горада. У Мінску ў нас амаль не засталося будынкаў, на якіх ляжыць адбітак часу і своеасаблівасці архітэктуры мінулага. Калісьці неразумна разбурылі ў нас некалькі старажытных будынкаў. У выніку горад як бы страціў прыкметы ўзросту, хоць яму амаль тысячу год. Гутарка, зразумела, ідзе не пра захаванне старажытнасці дзеля старажытнасці, а пра ўменне захоўваць нейкія прыкметы часу, што надаюць гораду своеасаблівасць, падкрэсліваюць яго гістарычныя перспектывы і адцяняюць сучаснае. Нічога страшнага не будзе ў тым, што на плошчы, дзе размешчаны ўрадавыя ўстановы, застанецца касцёл. Да таго ж у пераабсталяванне касцёла пад кінастудыю ўкладзены немалыя сродкі.

На грамадскім абмеркаванні праекта плошчы і панарамнага кінатэатра вельмі катэгарычна гучалі выказванні супраць разбурэння касцёла і пабудовы на яго месцы кінатэатра. З думкай грамадскасці нельга не лічыцца, тым больш, што довады, якія выказваліся, былі вельмі слушныя.

ЗАВЯРШАЕЦЦА будаўніцтва і другога вялікага ансамбля Мінска—плошчы Якуба Коласа. Тут створана адносная ўзгодненасць будынкаў, рознахарактэрных па сваіх функцыях і прызначэнню. Але дзіўна архаічным на гэтай плошчы выглядае будынак філармоніі, вырашаны ў аджыўшай ордэрнай архітэктуры. Малыя яго размеры. Ён губляецца на велізарнай прасторы і дрэнна ўспрымае на сябе перспектыву з вуліцы Веры Харужай. Ён вельмі невыразны па свайму сілуэту і ілюструе той застой архітэктурнай думкі, ад якога мы пачалі ўжо пазбаўляцца.

Няўдала размешчан на плошчы новы універмаг. Гэтая вельмі цікавая сучасная пабудова, прагрэсіўная па сваёй канструкцыі і выразная па аблічы, павінна была б будавацца не на самой плошчы. Будынак гэты як бы выпаў з агульнага ансамбля, у выніку чаго яго прыйшлося перакансруяваць, закладаць аконныя праёмы, каб пазбегнуць вялікіх плошчаў шкла, надбудоўваць, каб падцягнуць да ўзроўню астатніх будынкаў. Такім чынам, спатрэбіліся дадатковыя нерацыянальныя выдаткі.

І яшчэ на адной вельмі важнай праблеме хочацца спыніць увагу. Мінск і іншыя буйныя гарады Беларусі патрабуюць да сябе значнай увагі з пункту гледжання іх мастацка-архітэктурнага афармлення. У нас зусім не вырашаны праблемы малой дэкаратыўнай архітэктуры і манументальнай скульптуры і жывапісу. Прыгажосць горада ў многім залежыць ад яго мастацкага ўбранства. Не дробныя архітэктурныя дэталі і не геральдыка, якая выкарыстоўваецца на фасадах дамоў, ствараюць прыгажосць горада. Вялікі горад патрабуе цэласнага мастацкага вырашэння. Аднак нагрувашчванне тэматычных скульптур на франтоне Дома культуры прафсаюзаў, фігуры на даху інтэрната політэхнічнага інстытута і Суворускага вучылішча таксама мала выразныя і архаічныя, як і геральдычная ляпніна, якая ўпрыгожвае фасады многіх мінскіх дамоў. Нават спробы выкарыстаць ва ўпрыгожванні дамоў нацыянальныя матывы, накшталт арнаментальнай стужкі на доме ЦК ЛКСМБ (архітэктар Г. Заборскі) не адлюстроўваюць ні нацыянальнай своеасаблівасці, ні сучаснага падыходу да праблем афармлення.

Сучасная архітэктура дае нам мноства бліскучых прыкладаў дэкаратыўнага аздаблення будынкаў. Нядаўна ў Балгарыі над уваходам у сярэднюю школу быў устаноўлены тэракотавы рэльеф фігур Кірыла і Мефодзія, якія ідуць з факеламі. Выкананне гэтага рэльефу недарагое, але вельмі выразнае. Цудоўныя прыклады сучаснага дэкора ў тэхніцы манументальных роспісаў і мазаік як экстэр'ераў, так і інтэр'ераў, выяўляюць сабою новы Палац піянераў у Маскве, маскоўская гасцініца «Юнацтва» і іншыя будынкі.

Адна з першых спроб манументальных роспісаў, якую выканалі ў інтэр'еры актавай залы тэхналагічнага інстытута імя Кірава мастакі Г. Вашчанка і Ул. Стальмашонак—таксама прыклад тых вялікіх магчымасцей, якія тоіць у сабе сучаснае дэкаратыўна-манументальнае мастацтва. І вельмі паказальна ў гэтым прыкладзе тое, што вялікі роспіс быў зроблены на сродкі, якія сэканомілі, адмовіўшыся ад шматлікай ляпніны, што прадугледжвалася ў праекце. Атрымалася не толькі эканомія сродкаў, але і вялікі мастацка-эстэтычны эфект.

Ул. І. Ленін надаваў велізарнае значэнне ўпрыгожванню гарадоў, звязваючы яго з манументальнай прапагандай, гэта значыць узвядзеннем мемарыяльных збудаванняў, агітацыйных лозунгаў і барэльефаў. У надпісах, барэльефах і помніках Уладзімір Ільіч бачыў магутны сродак прапаганды прагрэсіўных ідэй, дзейсны сродак палітычнага і мастацкага выхавання працоўных. Гаворачы аб манументальнай прапагандзе, Ленін успамінаў аб кнізе Томаса Кампанелы «Горад сонца», ухваляючы мары аўтара аб упрыгожанні гарадоў фрэскамі, якія маглі б служыць справе адукацыі і выхавання моладзі. Але ў практыцы беларускага горадабудаўніцтва аб гэтым забываюць. Зразумела, мы пакуль што не можам затрачваць на гэта вялікія сродкі. Яны патрэбны на жыллёвае і прамысловае будаўніцтва. Але дарэчы ўспомніць, колькі велізарных палотнаў заказваецца нашым мастакам, палотнаў і скульптур, якія потым пыляцца ў запасніках музеяў. Ці не лепш было б хоць частку гэтых сродкаў пераасігнаваць на больш патрэбныя, больш сучасныя рэчы.

НЕАБХОДНА аб'яднаць творчыя сілы архітэктараў, скульптараў, жывапісцаў, майстроў прыкладных мастацтваў на барацьбу за ўздым мастацкай культуры беларускіх гарадоў, на пранікненне гэтай культуры ў жыццё і быт савецкіх людзей. У сінтэзе архітэктуры, манументальнага жывапісу і скульптуры тоіцца велізарныя творчыя магчымасці. Яны дапамогуць зрабіць нашы гарады прыгожымі, сучаснымі. Не абавязкова ўсё рабіць дарагім, напышлівым, ускладнёным. Сучаснае мастацтва адкрывае магчымасці простых, недарагіх і разам з тым вельмі выразных рашэнняў. Трэба толькі актыўна працаваць у гэтым напрамку. І немалую карысць у развіцці мастацка-архітэктурнай думкі можа даць шырокае абмеркаванне архітэктурных і мастацкіх праблем, сістэматычнае абмеркаванне і рэцэнзаванне праектаў. Трэба ўвесь час памятаць, што мы будуем не толькі на патрэбу дня, але і для будучага.

ЛЕКЦЫІ АБ КІНАМАСТАЦТВЕ

Мінскі кінатэатр «Цэнтральны» і маладзёжны савет кіно наладзілі кіналекцыі для юнакоў і дзяўчат сталіцы. Нядаўна для наведвальнікаў кінатэатра была прачытана лекцыя «Подзвігі савецкага народа на экране». Пасля лекцыі дэманстраваўся фільм «Лёс чалавека». У бліжэйшы час для аматараў кінамастацтва будуць прачытаны лекцыі «Наш сучаснік на экране», «Першыя крокі беларускага кіно», «Кінематаграфія краін народнай дэмакратыі» і іншыя. Пасля іх слухачам пакажуць карціны «Бар'ер невядомасці», «Мая любоў», «Аперацыя Гляйвіц».

У ПЛАНЕ МАСКОЎСКАЙ ФІЛАРМОНІІ

Мастацкае кіраўніцтва Маскоўскай дзяржаўнай філармоніі ўключыла ў план абанементных канцэртаў на новы сімфанічны сезон 1962-63 г. творы двух беларускіх кампазітараў. У канцэртнай зале імя Чайкоўскага будуць выкананы Фантазія для фартэпіяна з аркестрам Д. Камінскага і «Піянерская сюіта» для сімфанічнага аркестра Г. Вагнера.

Пачаўся навучальны год на рэспубліканскіх пастаянна-дзеючых курсах пры Міністэрстве культуры БССР па падрыхтоўцы кіраўнікоў калектываў мастацкай самадзейнасці. Тут працуюць драматычнае, танцавальнае і дырыжорска-харавое аддзяленні, на якіх займаюцца юнакі і дзяўчаты з калгасаў, саўгасаў і прадпрыемстваў Беларусі. На здымку — эцюд «Пасля экзаменаў» у выкананні ўдзельнікаў драматычнага аддзялення Раі Юшкевіч, Славы Гайдука, Ліды Цыганковай, Валянціны Лешык.

Фота Ул. КРУКА.

КРЫНІЦА ДУШЭЎНАГА ХАРАСТВА

Размова аб выкладанні літаратуры ў школах і ВНУ, аб выхаванні літаратурнага густу ў нашай моладзі, пачатая артыкулам «Пішаце без памылак... паступайце на філфак» («Літаратура і мастацтва» № 67, ад 21 жніўня), горача і зацікаўлена падтрымана чытачамі газеты. Рэдакцыя працягвае абмеркаванне гэтых пытанняў.

Узровень выкладання літаратуры ў школах не можа не выклікаць трывогу. Пачну з падтрымкі думкі Ул. Богана («Літаратура і мастацтва» № 75) аб неабходнасці **эмацыянальнага** аналізу мастацкага твора. Наша літаратура па сваёй сутнасці вельмі чалавечная, яна вучыць жыць, ёй у значнай меры мы абавязаны ўсім добрым у нас. Калі ж дыпламаваны сухар невыразным голасам і з абыякавым тварам гаворыць: «Маякоўскі—вялікі савецкі паэт...», «Байкі Крапівы накіраваны супраць...» — то як бы добра ён ні ведаў матэрыял, як бы лагічна і паслядоўна ні выкладаў яго, ён толькі адбівае ў дзяцей імкненне да цудоўнага, прытупляе здольнасць уяўляць, псуе мастацкі густ.

Але эмацыянальнасць бывае розная. Бывае яна і штучная, з ненатуральным пафасам, з наўмысным хваляваннем, з танным пазёрствам. Як добра, калі настаўнік — сам гарачы прыхільнік пісьменніка, творчасць якога вывучаецца ў школе. Толькі ў такім выпадку ён здолее захапіць вучняў. Любімы настаўнікам аўтар становіцца любімым і для школьнікаў. Натхненне настаўніка — і чырвань на шчоках, і бляск вачэй, і яркія словы, і красамоўны ўзмах рукі — усё гэта ўражвае вучняў, прымушае часцей біцца сэрцы, глыбока хвалюе. А без такога хвалявання хіба можна па-сапраўднаму зразумець, адчуць літаратурны твор?

А якую прастору для шчырых гутарак аб літаратуры, развіцця самастойнага мыслення вучняў, пашырэння іх кругагляду даюць заняткі ў школьных літаратурных гуртках? Заняткі там вядуцца на добраахвотных асновах. Гуртакоўцы — гэта тыя вучні, якія захапляюцца літаратурай. Яны не сціснуты рамкамі ўрока, ініцыятыве вучняў адкрыта «зялёная вуліца». Здавалася б, у літаратурным гуртку жыццё павінна бурліць, і каму, як не яго ўдзельнікам, быць завадатарамі цікавых мерапрыемстваў у школе— літаратурных вечароў, канферэнцый чытачоў, дыспутаў па кнігах?

Аднак ёсць школы, дзе літаратурныя гурткі наогул не працуюць, хоць фармальна і існуюць. А ці ўсюды правільна вядзецца работа там, дзе яны ёсць? Не сакрэт, што частка выкладчыкаў нават не ўяўляе сабе, што іменна трэба рабіць у літаратурных гуртках.

Ці заўсёды ведаюць настаўнікі, што чытаюць іх вучні? Ці рэгулярна праглядаюць вучнёўскія фармуляры ў бібліятэках? Не будзем гаварыць пра гарадскія і раённыя бібліятэкі — хоць бы пра свае, школьныя. І не дзіва, што чытаюць многія дзеці без сістэмы, дакладней, цікавяцца толькі тымі кніжкамі, у якіх расказваецца пра шпіёнаў.

Сачыць за тым, што чытаюць вучні, падказваць патрэбныя кнігі, не даць заблудзіцца сярод соцень інтрыгуючых назваў — вось што ляжыць на абавязку настаўніка-літаратара. У гэтым пытанні на дапамогу настаўнікам павінны прыйсці не толькі бібліятэкары, але і бацькі.

Славеснікі, відаць, заўважылі цікавую асаблівасць: вучні сярэдніх класаў лепш пішуць сачыненні, чым старшакласнікі.

Чым тлумачыцца, што замест самастойнай, непасрэднай жывой пісьмовай работы, скажам, шасцікласніка, гады праз два—тры настаўнік трымае перад сабой бедную, бездапаможную кампіляцыю, а то і плагіят таго ж вучня?

На нашу думку, у пэўнай ступені тут вінавата тэматыка сачыненняў. У старэйшых класах яны рэдка пішуцца на вольныя тэмы. Вядома, характарыстыка канкрэтнага літаратурнага вобраза таксама дае магчымасць для праяўлення творчай актыўнасці. Але іменна тыя месцы сачыненняў, якія патрабуюць найбольшай самастойнасці, якраз больш за ўсё бянтэжаць старшакласнікаў. Сачыненні-адпіскі, усе на адзін манер — пераканальнае сведчанне таго, што настаўнікі не выхавалі ў вучняў сапраўднага разумення, любві да літаратуры. Мы недастаткова вучым старшакласнікаў, як пісаць сачыненні. Па сутнасці справы, такое навучанне заканчваецца ў 8 класе да канца першага паўгоддзя. А потым?..

У мінулым навучальным годзе ў школах Брэсцкай вобласці па ініцыятыве аблана і абласнога інстытута ўдасканальвання настаўнікаў быў аб'яўлен конкурс на лепшае апавяданне, верш, рэцэнзію, творчае сачыненне. Абласному агляду папярэднічалі школьныя, гарадскія, раённыя. І што ж? Пасля папярэдняга адбору на месцах у адрас абласнога журы пачалі паступаць сотні вершаў, дзесяткі твораў іншых жанраў. Зразумела, не ўсё дасланае было ўдалым. Але нямала знайшлося ў літаратурных спробах юных аўтараў трапных назіранняў, правільных абагульненняў, свежых вобразаў. А як радаваў малады запал, непасрэднасць, здзіўляючая шчырасць меркаванняў дзяцей. Некаторыя ж творы па сваіх мастацкіх якасцях нават падыходзілі да друку. (Дарэчы, тое-сёе было надрукавана ў газеце «Зорка»). Конкурс сапраўды ўскалыхнуў школьнікаў, прымусіў іх паспрабаваць свае сілы ў творчасці, зацікавіцца ў большай ступені літаратурай, выявіў таленавітых вучняў. Намечана неўзабаве аб'явіць другі такі конкурс.

Добра было б, калі б іншыя вобласці рэспублікі падтрымалі каштоўнае пачынанне брэстчан.

Шмат карыснага ёсць і ў рабоце радыёчасопіса «Піянерыя», які выпускаецца штотыднёва няштатнай рэдакцыяй вяшчання для дзяцей Брэсцкага абласнога радыёкамітэта. У «Піянерыю» пішуць з усёй вобласці, яна цяпер мае шмат карэспандэнтаў. Часта даюцца літаратурныя старонкі, складзеныя з твораў школьнікаў. «Піянерыя» арганізуе і літаратурныя конкурсы. Так, напрыклад, нядаўна былі падведзены вынікі конкурсу на лепшага юнага журналіста. «Піянерыя» кліча вучняў да пяра, у гэтым яе бясспрэчная заслуга. Кіруе работай радыёчасопіса вялікі энтузіяст, выкладчык беларускай мовы і літаратуры 6-й Брэсцкай школы І. Н. Шчуроўскі.

Хочацца сказаць аб мэтазгоднасці стварэння творчых гурткоў па тыпу літаратурных аб'яднанняў. Такія гурткі не заўсёды магчыма мець непасрэдна ў школах. Месцам для іх можа паслужыць хоць бы Дом піянераў. Творчы гурток мае такое ж права на існаванне, як, скажам, гурток рукадзелля ці танцаў. Кіраваць ім можа пісьменнік, журналіст ці настаўнік, які мае тонкі літаратурны густ. Ніхто не будзе адмаўляць, што члены творчага гуртка-аб'яднання, нават калі яны ў далейшым і не прыйдуць у літаратуру, праз усё жыццё пранясуць усхваляваную ўвагу і любоў да яе.

Верным памочнікам настаўніка ў цяжкай справе выхавання ў школьнікаў літаратурных сімпатый, правільнага ўспрыняцця эстэтычных каштоўнасцей могуць і павінны быць піянерскія і камсамольскія газеты. Апавяданні пісьменнікаў аб «таямніцах» творчасці, парады пачынаючым аўтарам, дыспуты чытачоў па любімых кнігах, публікацыі твораў юных паэтаў і празаікаў — вось далёка няпоўны пералік таго, што настаўнікі маюць права чакаць ад газет.

Скажам адкрыта: пакуль што мы не выкарыстоўваем усіх сваіх магчымасцей.

М. ГЕЛЕР,
настаўнік.

г. Брэст.

ПА ШПАРГАЛКАХ 1958 года...

На наш погляд, асноўным недахопам у выкладанні літаратуры ў школе з'яўляецца падмена вывучэння мастацкіх тэкстаў завучваннем літаратурна-крытычных артыкулаў па падручніку. Многія настаўнікі часцей за ўсё ідуць не ад тэкстаў, а ад агульных разважанняў аб пісьменніку, гісторыі напісання твора, тэме, ідэі і г. д. Вучні ж добрасумленна вывучаюць па падручніку «адсюль і дасюль» і атрымліваюць нярэдка выдатныя адзнакі. І так паўтараецца ад аднаго пісьменніка да другога. Атрымліваецца не літаратура, а сумная гісторыка-літаратурная фактаграфія, якая ўрэшце выклікае ўнутраны пратэст, а не любоў да кнігі.

Каб абудзіць роздум чалавека, трэба ўскалыхнуць яго душу. А гэта лепш за ўсё можа зрабіць сама добрая кніга. І не трэба баяцца недахопу часу на ўроку: кніга сама скажа за сябе. А калі спадабаецца твор, то вучні прачытаюць і аб яго стваральніку, і тое, што сказалі аб творы крытыкі. На нашу думку, галоўнае прызначэнне ўрокаў літаратуры — выхаванне любві да кнігі, да прыгожага ў мастацтве і жыцці, уменне знаходзіць прыгожае, нарэшце, самім ствараць яго, змагацца за яго.

І тут перш за ўсё патрабуецца майстэрства ад настаўніка-філолага. Па-першае, ён сам павінен любіць і ніколі не траціць гэтай любві да кнігі, сам павінен адчуваць прыгожае і ўмець адрозніць золата ад медзі. А калі выкладчык не валодае гэтымі якасцямі, то гэта не выкладчык літаратуры, а шкаляр, абыякавы чыноўнік, які пунктуальна выконвае праграму «адсюль і дасюль» і калечыць душы дзяцей. Вось чаму так востра ставіцца пытанне аб падборы і падрыхтоўцы будучых філолагаў.

Мы самі скончылі філалагічны факультэт. У гэтым годзе нам давялося прымаць удзел у прыёмных экзаменах у інстытуце. Якія ўражанні засталіся ад іх?

Многія з тых, хто паступаў на філалагічны факультэт, былі вельмі слаба падрыхтаваны па літаратуры. Дзе ўжо там і гаварыць аб любві да літаратуры, калі чалавек не ведае амаль ніводнага верша напамяць, нічога не чытаў з навінак і здзіўлена паціскае плячыма ў адказ на пытанне, што ён ведае аб зборніку Петруся Броўкі «А дні ідуць...» Не адзначаецца багаццем і мова: многія сяк-так адказвалі завучанымі фразамі падручніка, а калі пераходзілі на гутарку аб той ці іншай літаратурнай або жыццёвай з'яве—не маглі, як кажуць, і двух слоў звязаць. Усё гэта сведчыць аб малой начытанасці, беднасці эрудыцыі. І такія абітурыенты складалі даволі значны працэнт.

Не лепшыя справы і на пісьмовых экзаменах па мове і літаратуры. Пісьмовыя работы ў школе павінны спрыяць развіццю творчага мыслення, самастойнасці думкі, пісьмовай мовы вучняў. Але сістэма гэтых работ і, у прыватнасці, іх тэматыка ўстарэлі і ніяк не адпавядаюць патрабаванням часу. Таму мы поўнасцю згодны з прапановай загадчыка кафедры зарубежнай літаратуры БДУ імя Ул. І. Леніна Д. Фактаровіча «смялей пераадольваць трафарэт, паўтор у тэматыцы сачыненняў» (гл. «Літаратуру і мастацтва» № 70 ад 31 жніўня г. г.).

ДА 80-ГОДДЗЯ З ДНЯ НАРАДЖЭННЯ ЯКУБА КОЛАСА

ТАМ, ДЗЕ НАСТАЎНІЧАЎ НАРОДНЫ ПЯСНЯР

Як ніхто іншы з беларускіх пісьменнікаў, Якуб Колас быў заўсёды цесна звязаны са школай, з нялёгкай, але ўдзячнай настаўніцкай працай.

Я. Колас сэрцам, душою, сваім чалавечым прызваннем быў настаўнікам — майстрам педагагічнай справы. Ён любіў дзяцей, школьныя заняткі, умела даваў урокі, сам складаў падручнікі і метадычныя дапаможнікі, — увогуле настаўніцкая праца доўга была неабходнаю патрэбаю жыцця пісьменніка.

Захавалася вельмі характэрнае і паказальнае прызнанне. Будучы ўжо вядомым беларускім песняром, аўтарам некалькіх кніг, Я. Колас у 1918 годзе ў аўтабіяграфічных матэрыялах даваў такія звесткі аб сваёй прафесіі: «Апрача настаўніцкай справы, іншых спецыяльнасцей не маю». І як ні дзіўна, — ні слова не сказана ў гэтай аўтабіяграфіі пра літаратурныя заняткі. Аднак гэтае выказванне правільнае ва ўсіх адносінах, бо Якуб Колас выключным пісьменніцкім талентам, сваім глыбокім роздумам пра долю і лёс Чалавека, сваёй любоўю да Прыроды быў і застаўся для беларускага народа Настаўнікам з вялікай літары.

Ніхто з даследчыкаў творчасці Я. Коласа не звярнуў дастатковай увагі яшчэ і на той факт, што пачуццё грамадзянскага абавязку перад прыгнечаным народам абудзілася ў сэрцы паэта досыць рана. [illegible] ён у настаўніцкую семінарыю не ў пошуках «лёгкага» хлеба, а з цвёрдым перакананнем, што насталі пара абуджаць вёску, несці святло навукі ў курную сялянскую хату: «Мяне крыўдзіла да глыбіні душы пагарда, з якой адносіліся да сялян вышэйшыя слаі грамадства, [illegible] інтэлігенцыі і г. д. Думка, што сяляне нікольні не горшыя, а яшчэ ў многіх адносінах і лепшыя іншых, і што яны знаходзяцца ў такім сэнсе па прычыне сваёй неадукаванасці і няведанню свайго «я», заўсёды крыўдзіла мяне. **Жаданне праліць, так сказаць, святло на іх становішча, даць адчуць ім сваё значэнне — было прычынай майго паступлення»** (у настаўніцкую семінарыю. — **С. А.**)

Здзіўляе тут, у гэтым семінарскім сачыненні Я. Коласа, не толькі смеласць і глыбіня думкі, але і тое, што перад настаўніцкай працай ён ставіў тыя ж задачы і мэты, якія ў далейшым па сутнасці сталі ідэйнай асновай яго мастацкай творчасці. Сапраўды, праліваў святло на становішча селяніна ў гутарках з люсінскімі ці пінкавіцкімі сялянамі не толькі настаўнік Канстанцін Міцкевіч, але і пісьменнік Якуб Колас у вершах «Асадзі назад», «Мужык» («Я — мужычы сынок»), паэме «Новая зямля», апавяданнях «Васіль Чурыла» і «Нёманаў дар». Народны настаўнік і аўтар кнігі «Песні жальбы» ў вершах «Ворагам» («Багачы і панства»), «Мужык» («Я — мужык, бядак [illegible]»), «Будзь цвёрды», «На дарозе» і інш. адначасова тлумачылі людзям сахі і касы, давалі «адчуць ім сваё значэнне», што ў іх руках ствараюцца ўсе багацці на зямлі, што ім належыць вялікая місія — пераўначыць грамадскі лад. Увогуле, праца на ніве народнай асветы і актыўная літаратурная дзейнасць былі для Якуба Коласа рознымі формамі самаахвярнага служэння беларускаму народу, адной грамадскай справе. Розніца была толькі ў маштабах дзейнасці: слова настаўніка Канстанціна Міцкевіча [illegible], а паэта Якуба Коласа — тысячы.

Таму даследаванне настаўніцкай працы — гэта каштоўны матэрыял да біяграфіі народнага паэта, пранікненне ў яго мастацкую лабараторыю, а ў канчатковым выніку — гэта вывучэнне творчасці Якуба Коласа. Шкада толькі, што ў гэтым кірунку зроблена пакуль вельмі мала.

Праўда, пра Люсіна і Пінкавічы, дзе Я. Колас у 1902—1905 гадах працаваў настаўнікам, напісана адносна многа. Лепшыя матэрыялы пра гэты перыяд — першыя дзве часткі трылогіі «На ростанях». Але трэба мець на ўвазе і тое, што «У палескай глушы» і «У глыбі Палесся» [illegible] жыцця і настаўніцкай працы Я. Коласа, не з'яўляюцца аўтабіяграфічнымі творамі. Многія факты і моманты з [illegible] К. Міцкевіча [illegible] Андрэя Лабановіча, але яны маюць важнае значэнне ў вывучэнні біяграфіі Якуба Коласа.

Для пацвярджэння сваёй думкі спашлюся на такі прыклад. У шматлікіх артыкулах і даследаваннях, прысвечаных жыццю і творчасці Я. Коласа, адзначаецца, што бацька паэта — Міхал Казіміравіч—памёр у 1902 годзе (дарэчы, і на магільным помніку стаіць гэта дата). Збіраючы матэрыялы для кнігі «Ад роднае зямлі...», я ў размове з блізкімі сваякамі песняра даведаўся, што Я. Колас не прысутнічаў на пахаванні бацькі. Чаму? Далейшыя роспыты дапамаглі высветліць гэта пытанне і сапраўдную дату смерці бацькі.

Сястра паэта Юзэфа Міхайлаўна ўспамінае, што ў канцы 1902 г. прыехаў Я. Колас з Люсіна ў Альбуць на зімовыя канікулы, пагасцяваў некалькі дзён і пачаў збірацца ехаць назад у глухую палескую вёску. Тады бацька і маці прапанавалі сыну ўзяць з сабою сястру Юзю. Самому будзе весялей і сястры карысць: навучыцца крыху грамаце. Аднойчы зімою, — гэта вельмі добра памятае Юзэфа Міхайлаўна, — брат рана адпусціў дзяцей са школы і прыйшоў у [illegible]. «Няма, Юзя, нашага бацькі, тыдзень, як яго пахавалі», — сказаў ён і заплакаў. [illegible] ліст, які перадалі яму з воласці. [illegible] Уладзік [illegible] тэлеграму, але яна не дайшла, і сумную вестку прынёс толькі ліст. Гэты факт дае ўсе падставы сцвярджаць, што [illegible] не ў 1902, а зімою 1903 г.

[illegible] «Літаратура і мастацтва» я наведаў Смалярню і Сані, [illegible]

[illegible] ка і маленькая хатка, гумно і хлявец. У гэтым глухім і закінутым кутку тры гады (1904—1907 гг.) жыла пасля пераезду з Альбуці радня Я. Коласа, а яго старэйшы брат Уладзік быў леснікам, пільнаваў Цёмныя Ляды.

Частым госцем быў у Смалярні Я. Колас, тут праводзіў ён летнія канікулы, а зімою з 1906 на 1907 год пры братавай дапамозе арганізаваў нават прыватную школку, у якой навучалася дванаццаць чалавек.

Прайшло больш як паўвека з таго часу, як тут настаўнічаў Я. Колас, многае змянілася ў жыцці, хто памёр, хто пераехаў на іншае месца, таму мне не давялося сустрэцца і пагутарыць з былымі вучнямі прыватнай школы, што існавала ў Смалярні.

Затое ўдалося сабраць цікавыя звесткі пра жыццё Я. Коласа ў Смалярні, іх расказалі сёстры паэта і жыхары бліжэйшых вёсак.

Тут, у зацішным кутку Наднямоння, часта збіраліся сябры Я. Коласа — удзельнікі настаўніцкага з'езда, звольненыя са сваіх пасад. Асабліва частым госцем у Смалярні быў мастак на розных антыўрадавых справах настаўнік Сямён Самахвал, выведзены ў трылогіі як Янка Тукала. [illegible]

Начальства з лясніцтва [illegible] на Кастусёву школу [illegible] аб'ездчык Абрыцкі. [illegible]

— Ну, як жывеш? [illegible]

— Сядайце, пане Абрыцкі, — запрасіў Кастусь.

— Чаму ты мяне ўсаджваеш? [illegible]

— Добрага госця гаспадар заўсёды запрашае прысесці, [illegible]

— А чаму сам ні сядаеш?

— Вы госць і старэйшы. [illegible]

— Ты чаму ж сядаеш, што стары? Ну, а калі гэты стары не хоча сесці?..

Неяк Кастусь не ўтрымаўся і сакануў:

— То што зробіш, калі гэты стары такі ўпарты і не хоча слухаць людскага слова?!

А на прадвесні адбылася яшчэ адна сутычка з аб'ездчыкам. Прымчаў аднойчы Абрыцкі конна на падворак, накінуў повад на шула і, не прывітаўшыся, давай з-за парога лаяць і бэсціць Уладзіка апошнімі словамі. Малыя дзеці са страху шуснулі на печ. Кастусь, які займаўся з вучнямі за перагародкай, не вытрымаў, выйшаў з бакоўкі і сказаў:

— Пасароміліся б, пане, так пры дзецях распускаць язык...

— Што? — вызверыўся Абрыцкі на Кастуся.

Настаўнік ступіў крок наперад, спакойна, але рашуча прамовіў:

— Зачыніце, калі ласка, пане аб'ездчык, дзверы з таго боку!

Абрыцкі не чакаў такога павароту, ён збянтэжана падаўся назад, стукнуўся галавою аб вушак і, як ачмурэлы, выскачыў з хаты...

Пасля гэтага здарэння аб'ездчык пачаў [illegible], што ў Смалярні знайшоў прытулак настаўнік-«бунтаўшчык» і «забастоўшчык», і чакаў зручнага моманту, [illegible] Уладзіка. Той момант неўзабаве здарыўся. У Цёмных Лядах Абрыцкі [illegible]

— Твая работа? — накінуўся аб'ездчык на Уладзіка.

— Далібог, паночку, не! [illegible]

— Чакайце, чакайце... — прыгразіўся Абрыцкі. — Ты і твой брат-разумнік мяне папомніце.

Расказаў Уладзік дома пра гэтае здарэнне.

— Не зважай от, — махнуў рукой дзядзька Антось, — [illegible]

[illegible]

Яшчэ менш звестак захавалася пра настаўніцкую працу Я. Коласа ў вёсцы Сані Абчугскай воласці Сенненскага павета (цяпер Талачынскі раён). Калі жыццё і праца ў Люсіна, Пінкавічах, Верхмені і Смалярні знайшла сваё адлюстраванне ў трылогіі «На ростанях», дык пра Сані няма нават напамінку ў творах пісьменніка. Ёсць толькі такія скупыя звесткі ў яго аўтабіяграфіі: «У пачатку 1908 г. паехаў у Магілёўшчыну ў адну школку, адкрытую панам Гарадзялкоўскім для сялян, і вёў там навучанне па-беларуску, як і жадаў Гарадзялкоўскі. Матэрыялам для навучання чытанню была «Наша ніва» і невялічкая літаратура, якую можна было дастаць тады».

Трапіў Я. Колас у мясціны, далёкія ад радзімы, наступным чынам. У канцы 1907 г. паэт не меў сталага занятку, працаваў у рэдакцыі газеты «Наша ніва», ездзіў у Пецярбург, збіраўся нават падацца за межы царскай Расіі, каб паступіць у Пражскі універсітэт. Але ў студзені 1908 г. прыйшоў у рэдакцыю ліст ад нейкага пана Гарадзялкоўскага, які прасіў параіць яму настаўніка, які мог бы весці заняткі ў школе на беларускай мове.

Я. Колас з радасцю прыняў прапанову Гарадзялкоўскага і прыехаў у яго маёнтак Папоўку. Вестка аб тым, што прыехаў новы настаўнік, абляцела ўсю ваколіцу. Выказалі жаданне аддаць дзяцей у новую школу не толькі парабкі з вёскі Сані, але нават з Плоскага, дзе было сваё народнае вучылішча. Таму па прапанове Я. Коласа школу адкрылі ў Санях — якраз на паўдарозе з Папоўкі ў Плоскае, каб маглі наведваць яе дзеці з усіх трох вёсак. Калі пачаліся заняткі, Гарадзялкоўскі паехаў у Пярэвалачню, дзе ён звычайна жыў, а Я. Колас застаўся поўным гаспадаром у школе.

Не так даўно я наведаў вёскі Сані і Папоўку, пабачыў тыя мясціны, дзе працаваў Я. Колас, сустрэўся з людзьмі, якія памятаюць настаўніка першай беларускай школы.

Тут, у ваколіцах Плоскага, Саней і Папоўкі, як і на радзіме народнага паэта, скрозь лясы і лясы. Розніца толькі ў тым, што ў Наднямонні захаваліся дрымучыя бары з гонкімі выносістымі хвоямі, а каля Плоскага і Папоўкі мясцовасць забалочаная, таму тут часцей трапляе хвойнік і дробналессе.

З вёскі Плоскае — цэнтральнай сядзібы калгаса імя Якуба Коласа — да Саней блізка, як кажуць, рукой падаць. Трэба толькі перайсці невялічкі пералесак, і за лужком на пагорку пад двума высокімі дрэвамі пакажуцца хаты. Быў гарачы час, сама ішло жніво, усе людзі ў полі. Не было асабліва часу для гутаркі са мною і ў брыгадзіра Сцяпана Ждановіча, але калі ён даведаўся, па якой справе я завітаў у іхнюю вёску, дык расказаў наступнае:

— Школа была вось тут, на рагу вуліцы, у хаце Жураўлёва Ларыёна. Цяпер той хаты няма, на тым месцы стаіць другая... У школе вучыліся, кажуць старыя, Дзямян Якубовіч, Міхаіл Жураўлёў, Макар Крышын, Болесь Хведаровіч, усяго чалавек пятнаццаць. З іх жывы толькі Ларыёнаў сын Хведар, але ён цяпер дзесьці ля Коханава асталяваўся...

— Ну, а я добра помню Коласа, — умяшаўся ў нашу гаворку Іван Ждановіч. — Мне ўжо семдзесят, тады я быў ужо хлопец, на вячоркі хадзіў, калі ў Санях адкрылася школа... Настаўнік жыў у Папоўцы, кожную раніцу прывозіў яго фурман у Сані, а ўвечары забіраў назад. Вучыў ён, відаць, добра, бо неўзабаве сталі многія з Плоскага вучылішча пераходзіць у Коласаву школку. Адзяваўся Колас проста і нават бедна, фурман заўсёды вазіў у санях панскі кажух, каб ахінуць настаўніка. Вясною хадзіў ён пехатою, часта заглядваў у Плоскае... Любіў пасядзець са старымі, пагаварыць пра сялянскую нядолю...

Прайшло шмат часу, як лёс закінуў Якуба Коласа ў глухія і далёкія Сані. Але ў памяці людзей жыве гордае ўсведамленне, што вялікі сын беларускай зямлі жыў і працаваў тут, сеяў на ніве народнай асветы зерне, якое цяпер дало багатыя ўзыходы.

С. АЛЕКСАНДРОВІЧ.

Якуб Колас выступае на Міжнародным кангрэсе абароны культуры (Парыж, 1935 г.).

ХРОНІКА КОЛАСАЎСКІХ ДЗЁН

Загадчыца Маладзечанскай гарадской бібліятэкі С. Вялікая паведамляе нам:

— Дзейна рыхтуемся мы да коласаўскіх дзён. У гэтым месяцы запланавалі вялікі вечар, прысвечаны народнаму песняру. У вечары прымуць удзел аматары самадзейнага мастацтва клуба будаўнічага трэста. Чытальнікі выканаюць творы паэта, спевакі — творы кампазітараў, напісаныя на словы Якуба Коласа. На прадпрыемствах горада ад бібліятэкі працуе 15 перасовак. У бліжэйшы час мяркуем падрыхтаваць выстаўкі твораў паэта і накіраваць іх на прадпрыемствы.

У Княжынскай сельскай бібліятэцы Браслаўскага раёна адбылася канферэнцыя чытачоў па трылогіі Я. Коласа «На ростанях». У канферэнцыі прынялі ўдзел калгаснікі і сельская інтэлігенцыя.

Многа выдатных вершаў напісаў Якуб Колас, калі жыў у Лунінцы ў 1912 годзе. Тут ён працаваў і над сваім выдатным творам — паэмай «Сымон-музыка». Многія жыхары памятаюць паэта і шануюць памяць аб ім. Нядаўна па просьбе жыхароў Лунінца вуліца Завальная перайменавана ў вуліцу Якуба Коласа.

«Дрыгва», «На ростанях», «Новая зямля» — бессмяротныя творы Якуба Коласа. Іх увесь час просяць наведвальнікі гарадской бібліятэкі Віцебска, — паведамляе бібліятэкар абанемента М. Сацер. — Толькі за апошні час каля тысячы чытачоў абанемента бралі творы народнага песняра. Работнікі бібліятэкі М. Кокарава, Л. Сабельнікава падрыхтавалі вялікую выстаўку. На ёй — творы Коласа, крытычныя артыкулы, фотаздымкі. Выстаўка, прысвечаная 80-годдзю з дня нараджэння паэта, экспануецца таксама ў чытальнай зале.

Бібліяграфічны агляд твораў Якуба Коласа падрыхтавала бібліёграф Пінскай цэнтральнай бібліятэкі Ф. Грантоўская. Яна выступіць з аглядам на прадпрыемствах горада — фабрыцы імя Крупскай, УНР - 135, швейнай фабрыцы і інш.

На літоўскай мове

Да 80-годдзя з дня нараджэння народнага паэта Беларусі Якуба Коласа Дзяржаўнае выдавецтва мастацкай літаратуры Літоўскай ССР выдала на літоўскай мове кнігу выбраных вершаў паэта «Ох вы, думы, думы...» У кнігу ўвайшлі лепшыя вершы паэта, напісаныя ў розныя часы яго творчасці — у 1906—1948 гг. Вершы перакладзены лаўрэатам Ленінскай прэміі Эдуардасам Межалайцісам, Э. Матузявічусам, І. Мацевічусам, А. Жукаўскасам і іншымі вядомымі літоўскімі паэтамі. Ва ўступным артыкуле літоўскі паэт Іонас Мацевічус знаёміць чытача з жыццём і творчасцю Якуба Коласа.

А. ГРЫШКЕНАС.

І сапраўды з году ў год у школах і на ўступных экзаменах у інстытут прапануюцца адны і тыя ж тэмы: вобраз Паўла Уласава, вобраз Нілаўны, камуністы ва «Узнятай цаліне» і г. д. Мы не супраць таго, каб пісалі сачыненні па гэтых выдатных творах рускай літаратуры, але мы супраць трафарэту ў фармуліроўцы тэм а значыць, і ў раскрыцці тэмы вучнямі часцей за ўсё фразамі, завучанымі па крытыцы або са «шпаргалак», якія перадаюцца па традыцыі. Даводзілася ліквідаваць так званыя шпаргалкі вытворчасці 1958 года. Ды аб гэтым гавораць і тыя, хто паступіў у інстытут.

Чаму б сапраўды не даваць больш сачыненняў на свабодныя, публіцыстычныя тэмы, тэмы па прыказках і прымаўках? Тут выявіліся б і веды вучня, яго эрудыцыя, самастойнасць мыслення.

Распрацоўкай тэм сачыненняў, на наш погляд, павінны заняцца настаўнікі, метадысты, кафедры педагогікі і методыкі літаратуры вну.

Але вось здадзены ўступныя экзамены. Былы школьнік паступіў на філалагічны факультэт. І тут ён трапляе ў неабсяжнае мора гуманітарных дысцыплін — мовы, літаратуры, грамадскіх навук.

Многім студэнтам фізічна не пад сілу авалодаць тым аб'ёмам матэрыялу, які прадугледжваюць праграмы. Але нічога не зробіш — трэба шукаць выйсце. І знаходзіцца вельмі простае: прачытаў канспект або, у горшым выпадку, падручнік для сярэдняй школы і хопіць, каб атрымаць здавальняючую адзнаку. А тэксты ізноў застаюцца па-за ўвагай. Прычына такога становішча — у перагрузцы вучэбным матэрыялам, недасканаласці вучэбных планаў і праграм, а часта — у абыякавасці адносін выкладчыка да працы.

Возьмем такі факт. На вывучэнне творчасці пісьменнікаў 70—90 гадоў XIX стагоддзя па рускай літаратуры вучэбным планам не прадугледжана ні адной гадзіны на практычныя заняткі. А тут вывучаецца творчасць такіх пісьменнікаў, як Ф. М. Дастаеўскі, Л. М. Талстой, А. П. Чэхаў і інш. Які багаты матэрыял для спрэчак, разважанняў! Але час? Яго няма. І нярэдка атрымліваецца так: студэнт слухае лекцыі, вывучае класічную крытыку, даследаванні сучасных літаратуразнаўцаў, а не чытае саміх твораў (ці не перачытвае) або чытае «па дыяганалі», на колькасць, каб здаць экзамены. Дзе тут звяртаць увагу на вартасці і асаблівасці твора, калі дамоклавым мечам вісіць доўгі спіс абавязковай літаратуры. А навінкі, а часопісы? На іх таксама не хапае часу. У выніку канчаюць многія інстытут, філалагічны факультэт, і не могуць, не ўмеюць самастойна даць ні ацэнку новаму твору, ні разабраць спектакль, кінафільм.

Мы не супраць вывучэння класічнай крытыкі, прац сучасных літаратуразнаўцаў, але ўсё гэта трэба ўмела спалучаць з выпрацоўкай умення самастойна разбірацца ў фактах літаратуры, жыцця. А погляды і перакананні нараджаюцца ў выніку самастойнай напружанай працы, у пошуках, спрэчках. Таму трэба смялей уводзіць такія формы работы, як дыспуты, канферэнцыі, дзе абмяркоўваюць навінкі літаратуры, спектаклі, кінафільмы і г. д.

Мы поўнасцю згодны з Д. Фактаровічам у тым, што настаўнікі-філолагі вельмі перагружаны вучэбнымі і іншымі заняткамі. І яшчэ аб адным. Хацелася б пачуць меркаванне спецыялістаў-літаратараў, ці не настаў час перагледзець праграмы па літаратуры для вну, правесці пераацэнку каштоўнасцей. Ці не занадта шмат мы аддаём часу старажытнасці і праходзім міма сучаснасці, застаёмся, як вобразна сказаў адзін з матэматыкаў, на ўзроўні ведаў часоў Ньютона і не ведаем вучэння Эйнштэйна.

Уменне самастойна мысліць, даць ацэнку той ці іншай з'яве жыцця, свабодна выказваць свае думкі — вось што павінна вызначаць выкладчыка — спецыяліста па літаратуры.

М. АЎЛАСЕВІЧ,
В. АТРАШКЕВІЧ,
асістэнты Магілёўскага педагагічнага інстытута.

«СВАЯ» І «ШКОЛЬНАЯ»

«Ёсць мая літаратура і ёсць літаратура школьная», — заявіў мне неяк вучань 10-га класа. Ён вельмі дакладна выказаў думку школьнікаў, якія шмат чытаюць.

Сёлета наша школа выпусціла 37 дзесяцікласнікаў. Не памылюся, калі скажу, што гэта разумная, здольная моладзь, з разнастайнымі інтарэсамі і захапленнямі. Вучні захапляліся кібернетыкай, радыё, спортам, шмат чыталі, але ніводзін з іх не думаў пра філалагічны факультэт, нягледзячы на тое, што ў школе ўсяляк стараліся выхаваць у іх любоў да літаратуры. У дзесяцікласнікаў была добрая выкладчыца літаратуры — старанны, акуратны чалавек, яна аддавала ім шмат часу. Тым не менш, школьны курс літаратуры не стаў любімым — мураваная сцяна аддзяляла кнігі, якія яны «праходзілі» ў школе, ад іх уласных любімых кніг.

Пасляваенная літаратура, сённяшняя проза і паэзія зусім адсутнічаюць у школьных праграмах. Па падручніках ствараецца ўражанне, што пасля Фадзееўскай «Маладой гвардыі» ў савецкай літаратуры нічога значнага не створана. Лічыцца, што літаратура сённяшняга дня — не школьная літаратура. Сучасная паэзія наогул выглядае ў школе нейкай падпольнай. Вы не пачуеце на ўроках рускай літаратуры, напрыклад, імёнаў Раждзественскага, Вазнясенскага, Еўтушэнкі. Школа дае магчымасць вучням даведвацца пра Еўтушэнку ў святле яго літаратурных скандалаў, а не ў святле яго таленту. А кнігі, што выйшлі сёння, і ёсць тыя кнігі, якімі найбольш цікавяцца нашы дзеці.

Настаўнік літаратуры з прычыны сваёй занятасці, а часта і пэўнага кансерватызму або проста не ведае навінак, або агулам, без роздуму бэсціць іх. Вынік? Вынік самы непажаданы. Бо, скажам, аб'яўленне рамана «Зорны білет» толькі амаральным творам робіць яго асабліва папулярным сярод школьнай моладзі. Не трэба забываць — нішто так не прыцягвае ўвагі моладзі, як неразумная крытыка.

Пару слоў пра сачыненні. Напэўна таму, што я не літаратар, а гісторык, я нязменна прыходжу ў роспач, чытаючы сачыненні маіх вучняў, падзеленыя па рубрыках: 1) уступ, 2) галоўная частка, 3) заключэнне. Вучні прывыклі да такой нязменнай будовы. Бунтаваць яны пачынаюць у выпускных класах, ды і то не ўсе. Бунтуюць тыя нямногія, для якіх літаратура стала часткаю іх жыцця. Яны нясмела пытаюцца: «А без плана пісаць можна?» І тады я, пацiснуўшы плячыма, адказваю: «Лепш пісаць па плану», бо загадзя ведаю адказ выкладчыцы літаратуры: «А што яны будуць рабіць на экзамене?»

Так, вядома, з планам лепш, але такія планы, па якіх пішуць сачыненні нашы вучні, выклікаюць непазбежную пагарду да планаў наогул. Вось, напрыклад, сачыненне па «Яўгенію Анегіну». Ва ўступе звычайна паведамляецца, калі быў напісаны раман, да гэтага дадаецца характарыстыка эпохі, спісаная з падручніка (уступ чытаць не варта—ён амаль ва ўсіх аднолькавы). Потым ідзе галоўная частка. У ёй пералічваюцца рысы характару Анегіна: а) эгаізм, б) адарванасць ад народа, в) каханне да Тацяны і г. д. У заключэнне паведамляецца, што раман «Яўгеній Анегін» мае вялікае значэнне і што Бялінскі назваў яго энцыклапедыяй рускага жыцця. Адзначым, што менавіта ў школе ў дзяцей з'яўляецца звычка карыстацца цытатамі з твораў, якіх яны не чыталі.

Пагадзіцеся, што не варта пісаць такое, з дазволу сказаць, сачыненне, а ў нас у школах іх пішуць з году ў год і схема гэтая не мяняецца. Праўда, цяпер у школах пішуцца час ад часу сачыненні на вольныя тэмы, яны бываюць вельмі цікавымі, але і Анегін заслужыў іншага да сябе стаўлення.

Седзячы ў час экзамена на калідоры адной з вячэрніх школ, я пачула цікавы дыялог двух настаўнікаў:

— Як ты думаеш, напішуць?

— Абавязкова напішуць: я ім давала план па Шаўцовай і Кашавому.

— Дык чаго ж яны думаюць?

Лёгка ўявіць сабе, як выглядаюць сачыненні вучняў такіх настаўнікаў!

Неабавязкова і немагчыма разгледзець на ўроках усе значныя творы, але абавязкова выхаваць у дзяцей любоў да літаратуры.

Вучні шукаюць у літаратуры, мастацтве адказу на пытанні, якія іх хвалююць. Выкладанне літаратуры павінна наблізіцца да іх жыцця, густаў. Літаратура «школьная» і «свая» павінна стаць адзінай.

Н. АЛУКЕР,
выкладчыца гісторыі школы № 6 г. Мінска.

ПА СТАРОНКАХ ГАЗЕТ

З ПЕСНЯМІ І ТАНЦАМІ

У снежні ў Мінску адбудзецца Дэкада самадзейнага мастацтва рэспублікі. Культурна-асветныя ўстановы разгарнулі падрыхтоўку да агляду народных талентаў. Усё часцей і часцей на старонках мясцовага друку расказваецца аб плённай працы калектываў мастацкай самадзейнасці.

Міжраённая газета **«Ленінскі шлях»**, якая выходзіць у Горках, расказвае, што ў Горацкім раёне працуе 151 гурток мастацкай самадзейнасці, у якіх удзельнічае больш 2 000 чалавек. У працэсе падрыхтоўкі да дэкады створана 18 новых гурткоў. У Карэбскім сельскім клубе працуюць драматычны, харавы і танцавальны гурткі, у якіх актыўна ўдзельнічаюць многія калгаснікі сельгасарцелі «Рассвет». Сярод іх Міхаіл Казлоў, Вера, Валя і Рая Семчанкі і іншыя. У мастацкай самадзейнасці значную ролю адыгрываюць настаўнікі Карэбскай школы. Цікавую праграму рыхтуюць мужчынскі ансамбль і жаночая вакальная група раённага Дома культуры, эстрадны аркестр музычнай школы, калектыў Шаблоўскага сельскага клуба.

Адбыліся куставыя агляды мастацкай самадзейнасці ў Брэсцкім раёне. Міжраённая газета **«Зара над Бугам»** паведамляе аб іх выніках. Добра выступіў калектыў мастацкай самадзейнасці Дамачоўскага пасялковага Дома культуры. Праграма яго канцэрта была разнастайнай. Асабліва ўдалым было выступленне Іосіфа Ружы і Яўгенія Гамзюка. Песню Алоўнікава пра Заслонава і рускую народную песню «Радзіма» з поспехам выканала дзесяцікласніца Н. Качалоўская.

Міжраённая газета **«Ленінец»** пры Камянецкім тэрытарыяльна-вытворчым калгасна-саўгасным упраўленні расказвае пра хор калгаса «Савецкая Беларусь», у складзе якога звыш 45 чалавек. Гэта даяркі і свінаркі, трактарысты і шафёры. Выкананыя хорам песні «Векавая мара — камунізм», «Марш камуністычных брыгад», «Славім мы свой край» з удзячнасцю былі прыняты слухачамі.

Часта збіраюцца рабочыя дрэваапрацоўчага камбіната ў сваім клубе, каб развучыць новую песню ці танец, прачытаць верш, паведамляе мазырская гарадская газета **«Зара»**. Новыя песні развучваюць Каця Кузьменка, Соня Шумак, Надзя Харсека, Галя Кузьменка, Соня Зубрэйчук. Самадзейныя танцоры выканаюць «Беларускую польку», «Украінскую пляску», «Волжскую кадрылю» і інш.

Газета **«Сцяг працы»** паведамляе, што агітбрыгада Лідскага гарадскога Дома культуры толькі за апошні час выступіла ў калгасах «Зара», імя Суворава, імя Куйбышава. Хлебаробы цёпла прымалі саліста З. Бялько вясёлы канферанс В. Баравіковай і Л. Калабеніка, выступленні танцавальнай групы. З поспехам выступаюць агітбрыгады клуба чыгуначнікаў, саўгаса «Малое Мажэйкава», калектывы мастацкай самадзейнасці Радзівонішскага, Канюшанскага, Яўсеевіцкага і іншых сельскіх клубаў.

Добра вядомы ў Лунінецкім раёне калектыў мастацкай самадзейнасці калгаса «Чырвоны Кастрычнік». Удзельнікі яго ў свой рэпертуар да дэкады ўключылі новыя рускія і беларускія народныя песні, песні савецкіх кампазітараў. Аб гэтым расказала сваім чытачам лунінецкая міжраённая газета **«Ленінскі шлях»**.

І. АЛЕКСЯЕВІЧ.

«Беларуска» — так назваў сваю работу самадзейны скульптар Н. Палякоў.

Фота Ул. КРУКА.

Казка, дзяўчынка і фотаапарат

Фотарасказ С. ГОЛЬДБЕРГА

Дзяўчынка просіць пачытаць казку...
Для нас, дарослых, гэтая казка — самая простая і даўно, напэўна, забытая. Затое для дзяўчынкі яна і свежая, і мілая, і бясконца паэтычная — «Чырвоная Шапачка»...

Ого! «Сітуацыя» становіцца даволі трывожнай: «...і раптам з лесу насустрач Чырвонай Шапачцы выходзіць шэры воўк»...

А тут, бадай, ужо і «кульмінацыйны пункт»: «... — Бабуля, чаму ў цябе такія вялікія зубы!»
Ну, ну, дзяўчынка, не трэба так хвалявацца. У казках жа заўсёды бывае добры канец...

Вось і бачыш, прыйшоў паляўнічы, выратаваў Чырвоную Шапачку і бабульку. Такім чынам ты і пазнаёмілася з першым казачным правілам, што «зло» заўсёды бывае пакарана, а «дабро» — узнагароджана.

НАШЫ ГОСЦІ

ЦЁПЛА, ШЧЫРА

У зале Беларускай кансерваторыі гэтымі днямі адбылося выступленне заслужанай артысткі Грузінскай ССР Ангеліны Мікабярыдзэ. У спявачкі прыемнага тэмбру голас, які роўна гучыць ва ўсіх рэгістрах. У яе добрая вакальная школа, і спявае яна лёгка і свабодна. Вялікая шчырасць і выразнасць спявання, выдатная дыкцыя, пачуццё мастацкай праўды дапамаглі А. Мікабярыдзэ па-майстэрску выканаць праграму сольнага канцэрта, куды ўваходзілі лепшыя ўзоры рускай і заходнееўрапейскай вакальнай музыкі, а таксама тры рамансы грузінскіх кампазітараў Аракішвілі і Чхеідзе.

Цёпла і ўдумліва выканала спявачка рамансы «Сон у летнюю ноч» і «Усходні раманс» Рымскага-Корсакава. Вельмі прыгожа і прывабна прагучала «Алілуя» Моцарта. Умелае валоданне голасам прадэманстравала артыстка пры выкананні арыі Лакмэ з аднайменнай оперы.

Некалькі твораў, у тым ліку італьянскую народную песню «Маё сонейка», А. Мікабярыдзэ праспявала звыш праграмы. Артыстка тонка і пранікнёна перадала змест памянёнай песні. Гэта было сапраўднае мастацкае перажыванне твора італьянскай народнай музыкі.

Спявачку можна толькі папракнуць за тое, што пры выкананні некаторых рамансаў яна занадта злоўжывае «піяна», што зніжае ўражанне ад таго ці іншага твора.

У якасці акампаніятара ў канцэрце паспяхова выступіла малады педагог Тбіліскай кансерваторыі, піяністка Р. Хаджава.

В. ПАЛІКАРПОВІЧ,
асістэнт вакальнай кафедры Белдзяржкансерваторыі.

У ДАПАМОГУ УНІВЕРСІТЭТАМ КУЛЬТУРЫ

Паўстагоддзя назад операй «Іван Сусанін» пачаў свой шлях Свярдлоўскі оперны тэатр і за гэты час заслужыў славу аднаго з лепшых у краіне.

Дваццатыя гады... У Свярдлоўскі тэатр з'язджаюцца выдатныя артысты, чые імёны запісаны ў залатую кнігу гісторыі рускага опернага мастацтва: браты Піраговы, Аграноўскі, Мухтарава, Ульянаў. Застаўся тут назаўсёды Васіль Ухаў. Яшчэ ў пачатку стагоддзя яго ведалі лепшыя оперныя сцэны. Яму выпала шчасце спяваць разам з Шаляпіным, Собінавым, Баціcціні. Частачку сваіх сэрцаў пакінулі на Урале і такія выдатныя музыканты, як Пазоўскі, Штэйнберг, Маргулян. На свярдлоўскай сцэне рабілі свае першыя крокі Іван Сямёнавіч Казлоўскі і Сяргей Якаўлевіч Лемешаў.

Аб усім гэтым і расказвае новая хранікальна-дакументальная кінакарціна «Паўстагоддзя — народу», створаная на Свярдлоўскай кінастудыі.

Цікавы каляровы фільм пра цудоўных львоўскіх майстроў мастацкага шкла — «Чараўнікі» выпускае на экраны рэспублікі Украінская студыя хранікальна-дакументальных фільмаў.

Жывую цікавасць выклікае ў гледачоў і кінакарціна «Эдуарда», створаная на Ленінградскай студыі кінахронікі. Гэта фільм аб гастролях італьянскага тэатра Эдуарда дэ Філіпа ў Ленінградзе, пра вясёлых, дасціпных, тэмпераментных акцёраў, пра кіраўніка тэатра, цікавага італьянскага драматурга, рэжысёра і акцёра Эдуарда дэ Філіпа, якога простыя людзі Італіі завуць проста «Эдуарда».

Хто не ведае горад Неапаль! Сюды з вялікім жаданнем прыязджаюць турысты. Неапаль — горад помнікаў архітэктуры і песень, цудоўных, пяшчотных, шчырых песень. Іх шмат нарадзілася ў Неапалі, пра які расказвае новы навукова-папулярны фільм «Асеннія напевы».

Бабруйскі краязнаўчы музей штодзённа наведваюць экскурсіі. У гэтым годзе ў музеі пабывала больш 15.000 чалавек. Турысты, школьнікі, рабочыя і служачыя, студэнты — госці музея.

Музей праводзіць вялікую збіральніцкую работу. Тут сотні цікавых экспанатаў і фотаматэрыялаў. На здымку вы бачыце, як дырэктар музея Ф. Сідарэнка знаёміць экскурсантаў з аддзелам прыроды.

Фота А. БОРЧЫКА.

ВЕЧАР ДРУЖБЫ

Зала Воранаўскага раённага Дома культуры была поўна людзей. Рабочыя і служачыя гарадскога пасёлка, хлебаробы навакольных саўгасаў і калгасаў прыйшлі сюды, каб паслухаць канцэрт артыстаў Дзяржаўнай філармоніі Літоўскай ССР.

Цікавай і разнастайнай была канцэртная праграма.

Выступілі эстрадныя артысты Э. Вержбалоўскас, І. Іофе і Ю. Віткус. Лірычныя і жанравыя песні савецкіх кампазітараў і кампазітараў краін народнай дэмакратыі выканалі артысты Т. Курыцкая, Л. Кіцанава і Ю. Зімніцкі.

Агульную ўвагу гледачоў прыцягнула Марыця Вайцкінайтэ. Яна выканала некалькі нумароў жангліравання з мячыкамі і кольцамі. Узбагацілі праграму і танцавальныя нумары.

Пасля канцэрта воранаўцы танцавалі пад акампанемент інструментальнага трыо. Звычайны канцэрт такім чынам ператварыўся ў вечар дружбы беларускага і літоўскага народаў.

М. ЖУКАЎ.

ПЕСНІ САМАДЗЕЙНАГА КАМПАЗІТАРА

Хор калгаса імя Чкалава Калінкавіцкага раёна карыстаецца вялікай папулярнасцю ў гледачоў сёл Лукі, Навінкі, Залатуха. Пабываў ён і ў многіх сёлах Рэчыцкага і Светлагорскага раёнаў.

Кіруе калектывам загадчык клуба Іван Андрэевіч Тэрземан. Прыехаў ён у вёску пяць гадоў назад пасля заканчэння музычнага вучылішча ў г. Нікалаеве. За гэты час Іван Андрэевіч выхаваў нямала здольных спевакоў з ліку калгаснай моладзі — Веру Дземідзенка, Ларысу Кушнер, Міхаіла Пальчыка і многіх іншых.

Тэрземан — не толькі кіраўнік хору. Ён — самадзейны кампазітар. З выключнай любоўю выконвае хор яго песню «Анетка», напісаную на словы Максіма Танка. Песня выконваецца і некаторымі прафесіянальнымі калектывамі рэспублікі. У рэпертуары калгаснага хору і другая песня самадзейнага кампазітара — «Юнацтва», напісаная на словы Платона Варанько.

Рыхтуючыся да Усебеларускай дэкады самадзейнага мастацтва, хор рыхтуе новую праграму, куды ўваходзяць новыя творы кампазітара-аматара.

БЕЛТА.

ЦЫРК

ЗНАХОДКІ І СТРАТЫ

Усе, хто любіць старажытнае і вечна маладое цыркавое мастацтва, ведаюць, якія пачуцці агортваюць кожнага пры ўваходзе ў гэты светлы, пад вялізарным купалам будынак, што стаў неад'емнай часткай цудоўнага архітэктурнага аблічча нашага горада.

Сёлетні шаснаццаты сезон у Мінскім цырку адкрыўся праграмай «Нашы госці». Добры, бадзёры тон усяму паказу дае першы нумар — ікарыйскія гульні. Выступаючы ў гэтым старадаўнім жанры цыркавога мастацтва, артысты пад кіраўніцтвам Аляксандрава здолелі надаць нумару характар жыццярадаснай, вясёлай гульні, якая ў той жа час спалучаецца з высокім прафесіянальным умельствам. І хоць, напрыклад, хлапчук-вальтыжор пару разоў памыляўся, старэйшыя партнёры абыгралі няўдачу ў свабоднай гумарыстычнай манеры.

Упэўнена адчувае сябе ў цыркавым «космасе» нядаўняя выпускніца Дзяржаўнага вучылішча цыркавога мастацтва Р. Ларына. Працуючы на трапецыі, яна выконвае серыю складаных трукаў. Праўда, маладой артыстцы яшчэ не хапае прывабнасці, закончанай адточанасці асобных рухаў. Так, не разлічыўшы сваіх магчымасцей, Ларына не здолела захаваць сілы для фінальнага трука — кручэння бланшам (выкруты) з адначасовым спускам. Здольная паветраная гімнастка знаходзіцца яшчэ ў самым пачатку свайго творчага шляху, яна шукае свой выканаўчы стыль, і таму ёй патрэбна сур'ёзная рэжысёрская дапамога.

Некаторым артыстам з групы Сітнікавых таксама не заўсёды хапае зладжанасці і дакладнага разліку пры выкананні розных рухаў на турніках. Але ў цэлым турністы працуюць у добрым тэмпе, лёгка і даволі зграбна.

Сапраўднае ўпрыгожанне праграмы — нумары артыстаў Новікавай і Маслава («эквілібр з кольцамі») і акрабатаў Кажэўнікавых на рухомым дроце. Выканаўцы ўмела выкарыстоўваюць складаную апаратуру арыгінальнай канструкцыі. У іх цікавых па задуме і пададжаных артыстычна нумарах арганічна спалучаецца майстэрства і бездакорная тэхніка з высокай культурай выканання.

Разам з майстрамі савецкага цырка на манежы выступаюць італьянскія і кітайскія артысты. У лёгкім дынамічным рытме праводзяць сцэнку «Ля вакзала» італьянскія эксцэнтрыкі Белей. За вонкавай прастатой, афарбаванай мяккім гумарам, угадваецца добрая прафесіянальная падрыхтоўка, артыстызм.

Амаль усё другое аддзяленне праграмы займаюць кітайскія артысты. Для выступленняў старэйшага майстра ілюзіі Ван Ю-лі і артыстаў Джэн Фун-лін (кітайская пантаміма) характэрны нацыянальны каларыт і традыцыі сапраўднага кітайскага цырка.

Не ўсе нумары першай у гэтым сезоне праграмы «Нашы госці» вызначаюцца майстэрствам і культурай выканання.

Банальным выглядае выступленне скакуноў на батудзе Чыжэўскіх. Відавочна, аднаго ўмення выканаць, скажам, двайное пярэдняе ці задняе сальта на сетцы — недастаткова. (Гэта толькі спорт!). Неабходны яшчэ артыстызм, выпрацоўка свайго стылю, манеры выканання. А Чыжэўскія працуюць напружана, іх нумар пазбаўлены жывасці і прывабнасці.

Нумар артысткі Золатавай (дрэсіраваныя сабачкі) у многім прайграе, бо амаль усё, што паказвае дрэсіроўшчыца, ужо даўно знаёма нам яшчэ па даваенным часе.

Некалькі своеасаблівай выглядае «дрэсура» кітайскай артысткі Ван Лю-сі (дрэсіраваныя малпы). Жывёлы злосныя, працуюць вяла, неахвотна, нервова рэагуюць на загады дрэсіроўшчыцы. Вядома, не так проста прымусіць падпарадкавацца гэтых тэмпераментных, са сваім норавам звяркоў. Але такія паводзіны малпаў хутчэй можна растлумачыць адсутнасцю мяккасці ў дрэсіроўшчыцы. Усё гэта пазбаўляе нумар сапраўднай прывабнасці.

Як вядома, роля клоуна ў цыркавой праграме найбольш адказная. Бо ён па сутнасці садзейнічае сувязі асобных нумароў паміж сабою. Многія ведаюць заслужанага артыста РСФСР Барыса Вяткіна як таленавітага прадстаўніка савецкай клаунады. Папулярны комік-парадыст шырока карыстаецца ў сваёй творчасці словам, музыкай, прыёмамі буфанады.

Першае паяўленне на манежы Вяткіна са сваёй Манюняй спадабалася публіцы. Яго выхад на высачэзных хадулях сапраўды дасціпны. На жаль, большасць наступных «антрэ» ў выкананні Вяткіна і яго партнёраў Карачка і Макарава пазбаўлены надзённасці і дасціпнасці. У рэпрызах і труках не выкарыстоўваюцца спецыфічныя цыркавыя выразныя сродкі, яны не сагрэты сапраўдным выканаўчым майстэрствам. А некаторыя з іх і не вызначаюцца добрым густам, такія ж, як, напрыклад, сцэнка з «малпай», проста мяжуюць з адкрытай пошласцю. Атрымалася так, што сышоўшы з высокіх хадуляў, Барыс Вяткін адразу ж страціў свой «творчы рост» і ў літаральным і ў пераносным сэнсе гэтага слова.

У нас мала пішуць аб рэжысуры цыркавых праграм. Між тым, ад кампазіцыйнай пабудовы нумароў па жанрах, характару іграўых сцэнак паміж імі залежыць тэмп, мастацкая выразнасць усяго цыркавога паказу.

Рэжысёрская трактоўка праграмы — «Нашы госці» не ўсюды старанна прадуманая. Асобныя нумары выконваюцца зусім у розным стылі, яўна пераважае жанр акрабатыкі. Як ні дзіўна, але ўся праграма нагадвае не столькі цыркавы, колькі эстрадны паказ.

Трэба таксама адзначыць, што аркестр гучыць не заўсёды зладжана, часамі ў яго ігры чуецца яўны фальш. Не ўсё было дакладна і ў рабоце інспектара манежа: невыразна аб'яўляліся нумары, адсутнічаў належны кантроль за дзеяннямі «уніформы».

Такія знаходкі і страты сёлетняй першай цыркавой прэм'еры «Нашы госці».

Ул. ЛАЎРОЎ.

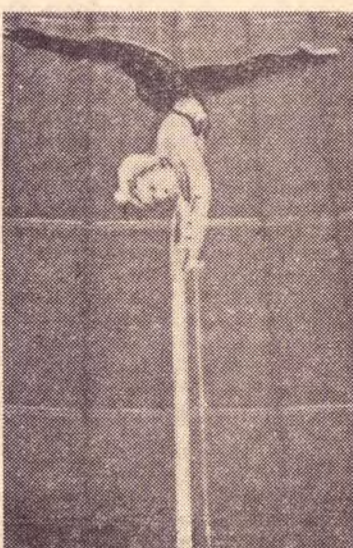

Выступаюць артысты Новікава і Маслаў. Фота Ул. КРУКА.

ПЕРСАНАЛЬНАЯ ВЫСТАЎКА

У Мінскім салон-магазіне адкрылася выстаўка твораў старэйшага мастака рэспублікі А. Шаўчэнкі, прысвечаная 60-годдзю з дня яго нараджэння і 30-годдзю творчай дзейнасці.

На гэтай персанальнай выстаўцы экспануюцца сюжэтна-тэматычныя карціны, партрэты, нацюрморты, пейзажы А. Шаўчэнкі. Выстаўка работ жывапісца цёпла сустрэта грамадскасцю Мінска.

М. ТАРАСІКАЎ.

ПЕРШЫЯ ЗАНЯТКІ

Пачаліся заняткі ва універсітэце мастацкага выхавання пры Гомельскім Палацы культуры чыгуначнікаў імя Ул. І. Леніна. Першую лекцыю на тэму: «Выхаванне новага чалавека — практычная задача камуністычнага будаўніцтва» прачытаў кандыдат філасофскіх навук Д. Хадалевіч. Затым з канцэртам выступілі артысты Ленінградскай аперэты.

Пачаліся заняткі таксама ва універсітэтах мастацкага выхавання пры Рэчыцкім і Мазырскім Палацах культуры, у калгасе «Першае мая» Буда-Кашалёўскага раёна.

БЕЛТА.

Ганс ШМІДТ

АПАВЯДАННЕ

МЫ ПРАЙШЛІ ПРАЗ СМЕРЦЬ

На конкурсе на лепшы твор, напісаны рабочымі — удзельнікамі літаратурных аб'яднанняў Берліна, апавяданне Ганса Шмідта «Мы прайшлі праз смерць» атрымала першую прэмію па раздзелу прозы. Г. Шмідт — рабочы, член літаратурнага гуртка пры кабінеце культурнай работы раёна Панкоў.

— Песня «Гнілыя косці», — сказаў правафланговы, кіўнуўшы галавой салдату, што ішоў за ім. Той перадаў далей. І так да таго часу, пакуль гэтыя бяссэнсавыя словы — «гнілыя косці», — не дакаціліся да канца ротнай калоны.

— Запявай! — гыркнуў нехта ззаду. Запявала задаў тон, а мы, палічыўшы спачатку ціха, пра сябе: «Раз! Два!», потым на ўсю глотку: «Тры! Чатыры!», грымнулі: «Эх, дрыжаць гнілыя косці!» Страх як хацелася нам спяваць на гэтай пякельнай гарачыні! З высока закасанымі рукавамі, з расшпіленымі каўнярамі, пакідаючы за сабой процьму пылу, ішлі мы на новыя пазіцыі недзе каля Арла.

Так, мы спявалі на гэтых пыльных дарогах, спявалі, хоць большасць з нас ужо страціла сваю зухаватасць, і мы былі гатовы хоць сёння прамяняць гэтыя акопы на Усходнім фронце на свае дамы ў Германіі. І ўсё ж мы спявалі аб вайне і стралялі не туды, куды трэба, верачы аднак, што страляем правільна.

Так, мы цвёрда верылі ў тое, што страляем правільна. А тыя хто не верыў у гэта, хто ведаў, што трэба страляць у іншы бок, тыя маўчалі. Маўчалі, таму што іх асудзілі ваенна-палявым судом і кінулі ў канцэнтрацыйныя лагеры або ў турмы.

Але адзін не маўчаў. Не маўчаў ён і цяпер, калі мы зноў былі на перадавой лініі. То быў наш праціўнік — тыя, каго мы называлі «чырвоныя», «камуністы», тыя, што ляжалі супраць нас у стралковых акопах. Тыя — на чыё жыццё мы замахваліся, тыя, на чыёй зямлі, на чыім багацці павінна была папраўляць свае справы наша вялікая Германія. Не — яны не маўчалі!

Тое, што яны абараняюць кожны метр сваёй роднай зямлі, — гэта мы разумелі. Незразумелым было тое, што яны гаварылі нам, звяртаючыся да нашага розуму. Кожную ноч гучалі іх галасы. Яны нараджаліся недзе ў цемры, а потым, узмоцненыя гучнагаварыцелям, пераляталі да нас. Яны гаварылі з намі як рабочыя з рабочымі. Быццам была розніца паміж намі і тымі, каго яны называлі імперыялістамі, якія быццам бы гналі нас на вайну. Гэтыя галасы сцвярджалі, што імперыялізм з'яўляецца нашым агульным ворагам і мы павінны паслаць яго да ўсіх д'яблаў.

У нас і ў камуністаў агульны вораг?.. Не, гэта прапаганда! Але... Хіба не за такія думкі былі аддадзены пад суд некаторыя з нашых таварышаў? Напэўна, у гэтым была нейкая праўда... Інакш нашто нам загадвалі страляць у гэтыя словы, што выплывалі з цемры? Слова нельга забіць. Яно як вецер — пранікае ўсюды і абуджае людзей калі гавораць праўду і рассейваюць туман хлусні. Але чаму яны гаварылі з намі? Чаму?.. Гэта былі першыя сумненні. Часам яны ўзмацняліся, потым забываліся, потым прыходзілі зноў.

* * *

Мінула яшчэ адна ноч на Усходнім фронце ў раёне Арла. Дрыжучы ад ранішняй прахалоды, стомленыя ад начной вахты, выпаўзлі мы з нашых акопаў. То тут, то там распальвалі маленькае вогнішча, каб сагрэць на ім у кацялку крыху чаю. Адубелыя рукі моцна трымалі метал, што сагрэўся, каб паднесці да губ гаючае пітво.

Было пахмурна. Вільготны туман рассцілаўся вакол над памытай ранішняй расой зялёнай. Было ціха, — так ціха, быццам ніколі не было вайны. Здавалася — кожны чалавек хоча спакойна наглядаць гэта вечна новае абуджэнне прыроды.

Але вайна была. Жудасная, няўмольная вайна!

Шэсць гадзін. Дакладна шэсць гадзін! 13 ліпеня 1943 года.

Страшэнны гром грымнуў па ўсяму рускаму фронту. Быццам недзе ў далячыні разявілася нейкая вялізная пашча, выплёўваючы смерць і пагібель у гэтае страшэннае пекла, якім пачалася падрыхтоўка да вялікага наступлення. Паветра прапахла напаленай сталлю, сонца пацямнела ад дыму снарадаў. Тры дні і тры ночы яны безупынна паласавалі зямлю, пакідаючы на ёй глыбокія шрамы.

Так, у гэты дзень першыя праменні сонца для многіх з нас сталі і апошнімі.

Даволі было папярэджанняў і тлумачэнняў! Цяпер тут былі магутнасць і сіла, якія сотні і сотні раз гаварылі аб смерці! Рускія прыйшлі сюды, прыйшлі з танкамі і людзьмі, каб знішчыць захопнікаў.

«Планамернае выпрамленне фронту ў раёне Арла» — так праз некалькі дзён паведамлялі нашы газеты і радыё...

* * *

Невялікая група палонных нямецкіх салдат рухалася на ўсход з раёна, дзе яшчэ нядаўна быў тыл гітлераўскай арміі. Змардаваныя ў баі, з глыбока запалымі вачыма, мы, цудам вырваўшыся з кашмару апошніх дзён, усё ж жылі!

Павольна падыходзілі мы да нашых былых пазіцый. Яны нагадвалі цяпер ландшафт Месяца. Раўнадушныя, абыякавыя да жудасных малюнкаў, якія сустракаліся на кожным кроку, спатыкаючыся, ішлі мы па бездарожжы. Мерцвякі? Колькі іх бачылі мы за апошнія дні! Было проста ўжо немагчыма зноў зведаць пачуццё жаху.

Яшчэ сто метраў. Там павінна быць агароджа з дроту. І далей ужо нічога. Гэтае месца, здратаванае снарадамі, умятае гусеніцамі танкаў, усё ж можна было пазнаць.

Яшчэ пяцьдзесят метраў. І раптам мяне апякло як варам, — міннае поле! Міннае поле! Яно пачынаецца там — за гэтымі пяццюдзесяццю метрамі! Нямецкія міны, закладзеныя ў рускую зямлю, каб забіваць і калечыць рускіх людзей!

— Міннае поле! — штурхнуў я свайго суседа. — Мы павінны ісці праз яго!

Сусед адмахнуўся і, цяжка дыхаючы, шыбаваў далей, імкнучыся ступаць на слядах рускага салдата што ішоў упераддзе. Яго спакой абураў мяне. Як можна так раўнадушна адносіцца да жыцця, якое нам толькі што падаравалі?

Яшчэ дзесяць метраў!..

— Я скажу пра гэта канваірам! Трэба ж што-небудзь зрабіць!

— Заткніся! Што яшчэ можа з намі здарыцца? Рабі як я — ступай па слядах рускага, што ідзе наперадзе. Пстрыкне — адразу ж кладзіся! Толькі хутка. Гэта круглыя міны — уся начынка выбухне над табой.

Значыць яшчэ мала забітых! Яшчэ маглі загінуць і гэтыя рускія салдаты! Тыя, што перасцерагалі нас кожную ноч, каму мы былі абавязаны жыццём, якія не застрэлілі нас у баі. Гэта трэба папярэдзіць! Яны ж былі такімі ж рабочымі людзьмі, як і мы. Я паглядзеў на іх. Вось гэты... можа токар, як і я, цясляр або слесар. Не, яны не павінны памерці!

Як яны гаварылі? «Нямецкія салдаты! Ваш вораг — гэта наш вораг. Ён стаіць за вашай спіной. Змагайцеся супраць разбойніцкага германскага імперыялізму, які гоніць вас у акопы, на смерць, у імя сваіх інтарэсаў! Канчайце вайну!» Не! Не як ворагі размаўлялі яны з намі!

Драцяная агароджа! Пяць метраў далей — міны! Я тузануў за рукаў рускага салдата, які ішоў перада мной:

— Стойце! Не хадзіце далей! Міны!..

— Вас іст? — павярнуўся да мяне рускі, гаворачы на ломанай нямецкай мове. — Вас іст?

Мы спыніліся. Рулі аўтаматаў пагражальна скіраваліся на нас.

— Вас іст? — яшчэ раз запытаў мяне рускі

— Міны! Нямецкія міны! — жэстыкулюючы рукамі і паказваючы на зямлю, я безупынна паўтараў: «Міны!»

— А-а, разумею! — твар салдата прасвятлеў і ён паляпаў мяне па плячы. — Гут, камрад, гут!

— Вар'ят! — прашыпеў мой сусед. — Цяпер мы павінны будзем ісці першымі, а яны ўсе — за намі! Дрэнь праклятая! Заварыў кашу! Але ты пойдзеш самым першым!..

Пачулася каманда на рускай мове. Нас пастроілі ў адзін рад. Ззаду — шэсць рускіх салдат, потым мы — восем ваеннапалонных, наперадзе — на поўнай адлегласці — зноў два рускія салдаты. Тыя, што ішлі наперадзе, далі знак, — мы былі на мінным полі. Нізка прыгнуўшыся, пpaглядаючы метр за метрам дарогу, ішлі гэтыя двое рускіх. Яны павінны былі заўважыць тры тоненькія вусікі міны, якія пагражаюць смерцю. Прыглядаючыся, пракладалі нам шлях рускія салдаты. Тыя, пра каго фашысцкая прапаганда заўсёды паўтарала нам: «Яны вас заб'юць!» І вось — ледзь адгрымеў бой, як яны зноў ставілі сваё жыццё на карту: дзеля таго, каб уратаваць нас.

І мы прайшлі — прайшлі ўсе!..

* * *

Павінны былі мінуць многія гады для таго, каб мы навучыліся разумець, што словы, якія даляталі з-за лініі фронту, былі адрасаваны да нямецкага чалавека, да рабочага ў вайсковай форме, да таварыша па класу. Да таго, хто павінен быў прайсці скрозь жах баёў, каб зразумець, наколькі справядлівыя былі гэтыя словы. Бо ў ім — нямецкім рабочым, нават тады, калі ішла вайна, калі ён знаходзіўся ў іх краіне як вораг, савецкія таварышы бачылі тую сілу, якая можа пабудаваць міралюбную дэмакратычную Германію.

У нас ужо стала звычаем вучыцца ў тых, каго мы раней называлі ворагамі. Цяпер, ужо даўно, мы сталі сябрамі, добрымі сябрамі.

І першы камень у падмурак гэтай дружбы для многіх з нас, можа быць тады несвядома, быў закладзены недалёка ад Арла.

Пераклад з нямецкай С. КУВАЕВА.

Галоўны рэдактар Н. Е. ПАШКЕВІЧ.

Рэдакцыйная калегія: З. І. АЗГУР, А. І. БУТАКОЎ, К. Л. ГУБАРЭВІЧ, В. Ул. ІВАШЫН, А. Н. МАРЦІНОВІЧ (адказны сакратар), П. Ф. ПРЫХОДЗЬКА, Р. К. САБАЛЕНКА (намеснік галоўнага рэдактара), М. Г. ТКАЧОЎ, І. З. ШАРАХОЎСКІ, І. Б. ШАЦІЛА, Р. Р. ШЫРМА.

«Литература и искусство» — орган Министерства культуры и правления Союза писателей БССР. Минск.

Адрас рэдакцыі: г. Мінск, вул. Захарава, 19. Тэлефоны: прыёмнай рэдакцыі—3-24-61, намесніка галоўнага рэдактара—3-25-25, адказнага сакратара—3-25-25, аддзела літаратуры—3-22-04, аддзела мастацтва — 3-24-62, аддзела культуры—3-22-04, выдавецтва—3-19-52, бухгалтэрыі—3-11-03

«Літаратура і мастацтва» выходзіць два разы на тыдзень: у аўторак і пятніцу

АТ 01945.

Друкарня выдавецтва «Звязда».